92. Tiistaina 7 päivänä syyskuuta 1993

kello 14.25

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Ainoa käsittely:

1) Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus vuodelta 1992 2198

Kertomus n:o 5
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 17

Esitelläänn:

2) Hallituksen esitys n:o 126 valtion talousarvioksi vuodelle 1994 ..... „

3) Hallituksen esitys n:o 125 vuoden 1993 neljänneksi lisätalousarvioksi 2207

4) Hallituksen esitys n:o 94 rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi ..... „

5) Hallituksen esitys n:o 95 oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaksi lainsäädännöksi 2208

6) Hallituksen esitys n:o 96 valtion eläkelainsäädännön muuttamisesta ..... „

7) Hallituksen esitys n:o 97 laiksi Lauhanvuoren kansallispuiston laajentamisesta 2210

8) Hallituksen esitys n:o 98 laiksi Levanevan luonnonsuojelualueesta ..... „

S.

9) Hallituksen esitys n:o 99 laeiksi alueiden kehittämisestä ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta 2210

10) Hallituksen esitys n:o 100 laiksi yritystuesta 2218

11) Hallituksen esitys n:o 101 laeiksi lääkelain, sairausvakuutuslain 5 a ja 9 §:n sekä liikevaihtoverolain muuttamisesta ... „

12) Hallituksen esitys n:o 102 työvoimapalvelulaiksi ..... „

13) Hallituksen esitys n:o 103 laeiksi työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta 2219

14) Hallituksen esitys n:o 104 kotikuntalaiksi ja laiksi väestötietolain muuttamisesta ..... „

15) Hallituksen esitys n:o 105 laiksi luottoverolain väliaikaisesta soveltamatta jättämisestä 2220

16) Hallituksen esitys n:o 106 tilastolaiksi ..... „

17) Hallituksen esitys n:o 107 laiksi erikoissairaanhoitolain 47 §:n muuttamisesta ..... „

18) Hallituksen esitys n:o 108 laiksi leipomotyölain muuttamisesta ..... „

19) Hallituksen esitys n:o 109 laiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain muuttamisesta sekä laiksi yhtiöveron hyvityksen käsittelystä veronsaajille verovuodelta 1992 tehtävissä tilityksissä ..... „

S.

20) Hallituksen esitys n:o 110 laiksi valtionosuutta saavista kansanopistoista 2220

21) Hallituksen esitys n:o 111 laiksi Nuuksion kansallispuistosta ..... „

22) Hallituksen esitys n:o 112 laiksi valuuttalain muuttamisesta ..... „

23) Hallituksen esitys n:o 113 laiksi tulliverolain muuttamisesta ..... „

24) Hallituksen esitys n:o 114 vakuutussopimuslaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ..... „

25) Hallituksen esitys n:o 115 laiksi maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain 9 §:n muuttamisesta ..... „

26) Hallituksen esitys n:o 116 laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta 2222

27) Hallituksen esitys n:o 117 laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 2227

28) Hallituksen esitys n:o 118 laiksi maatilatalouden tuloverolain 13 §:n muuttamisesta ..... „

29) Hallituksen esitys n:o 119 opintokeskuslaiksi ..... „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 1) asia.

---

2) Hallituksen esitys n:o 126 valtion talousarvioksi vuodelle 1994

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Tämän asian käsittelyn yhteydessä voidaan käydä keskustelua myös päiväjärjestyksen 3) asiasta.

Keskustelu:

Valtiovarainministeri Viinanen: Arvoisa puhemies! Esittelen hallituksen talousarvioesityksen nyt kolmatta kertaa eduskunnalle, ja joka kerta olen tältä paikalta joutunut kertomaan ikäviä asioita. En tee nytkään siinä suhteessa poikkeusta, vaikka valoa tunnelin päässä näkyykin, niin kuin kulunut sanonta osuvasti kuvaa.

Olen yrittänyt kertoa sekä kaikille päättäjille että myös kaikille suomalaisille eräistä talouden perusasioista. Sanomani keskeisin sisältö on ollut ja on edelleenkin se, että me emme voi rakentaa jatkuvasti tulevaisuuttamme velkarahan varaan. Suu on pantava säkkiä myöten ja työllä hankittava lisäraha, jolla hyvinvointia voidaan säilyttää. Nyt tarvitaan määrätietoisuutta ja realismia ongelmiemme voittamiseksi. Olemme todella huonoja päättäjiä, jos sysäämme valtavat ongelmamme lastemme harteille.

Taloutemme korpivaellus on ollut pitkä ja synkimpiäkin ennakkoarvioita karumpi. Kokonaistuotantomme on supistunut 15 prosenttia vuonna 1990 saavutetulta huipputasolta. Työttömien määrä on noussut puolen miljoonan tuntumaan ja valtiontalous on joutunut suuriin vaikeuksiin. Hyvinvoinnin jakovaraa ovat pienentäneet ulkomaankaupan heikentynyt vaihtosuhde ja yhä suuremmiksi kasvavat korkomenot ulkomaille. Myönteistä talouskehityksessä ovat olleet viennin veto, korkojen lasku sekä kustannus- ja hintakehityksen maltillisuus. Viennin hyvä veto onkin nyt tasapainottamassa vaihtotaseen ja pysäyttämässä Suomen ulkomaisen velan kasvua. Tämä yhdessä alentuvien korkojen kanssa luo edellytykset kestävän kasvun käynnistymiselle.

Harjoitetun finanssi- ja rahapolitiikan marssijärjestyksen mukaisesti olemme nyt saavuttamassa merkittävän virstanpylvään. Onhan ulkomaisen velan kasvun pysäyttäminen ensimmäinen ehto kotimaisen kysynnän ja työllisyyden

kestävälle elpymiselle. Tästä on hyvä jatkaa eteenpäin. Yleiseen ilonpitoon ei kuitenkaan ole aihetta. Vaikka olemmekin jo saaneet jalkojemme alle kovaa maata, jolta voi ponnistaa luottavaisesti eteenpäin, edessä oleva polku on edelleen kivinen ja kaita. On nimittäin mahdollista, että taloudellinen kehitys ei vielä ensi vuonnakaan kohene odotetulla tavalla. Näin erityisesti siinä tapauksessa, että kansainvälisen talouden elpyminen edelleen lykkääntyisi. Viimeiset tiedot kansainvälisestä talouskehityksestä kertovatkin, että suhdannenäkymät mm. Länsi-Euroopassa synkentyvät jatkuvasti. Euroopan yhteisön maista ainoastaan Englannissa talouskasvu on selvästi käynnistynyt. Ranskassa ja erityisesti Saksassa kasvuennusteita on pitänyt korjata tuntuvasti alaspäin. Yhdysvalloissakaan talousindikaattorien viimeaikaisin viesti ei ole tukenut kasvun vauhdittumista. Japanissa teollisuustuotanto on jatkanut laskuaan, joskin maan kokonaistuotanto kasvoi vuoden alkupuolella jo jonkin verran.

Hallituksen talouspolitiikka on perustunut siihen tosiasiaan, ettei velan varaan rakentuva hyvinvointi voi olla kestävällä pohjalla. Rakenteita, jotka syntyivät 80-luvun loppupuolella massiivisen lainanoton sekä katteettomien tulododotusten varaan, on jouduttu ja joudutaan edelleenkin purkamaan. Tämä urakka kestää vielä vuosia, sillä kansantalouden eväät elintason nopeaan nousuun ovat ylivelkaantumisen vuoksi olennaisesti vähäisemmät kuin aiemmissa taantumissa, eikä uutta jaettavaa kansantalouteen synny ennen kuin ulkomainen velka on saatu siedettävälle tasolle. Kotimainen kysyntä alkaa elpyä vasta, kun velkarajoite pienenee ja teollisuuden investoinnit alkavat vilkastua. Investointien syvin lama ohittunee vasta ensi vuoden jälkipuoliskolla. Tätä kehitystä tukevat hyvä kilpailukyky, velkaantuneisuuden aleneminen ja kapasiteetin käyttöasteen nousu. Investointien rahoitusta taas helpottavat teollisuuden kohentunut tulorahoitus sekä riskipääoman parantunut saanti markkinoilta.

On muistettava, että voimme puhua taloudellisesta kasvusta vasta, kun teollisuuden investoinnit käynnistyvät. Sitä ennen meillä ei ole paljoakaan mahdollisuuksia hoitaa joukkotyöttömyyden ongelmaa eikä kääntää taloutta kestävälle kasvu-uralle. Millään keinotekoisilla konsteilla ei talouden pysyvää vahvistumista voida aikaansaada.

Toimiamme siitä, miten aiomme hoitaa talousongelmamme täällä Suomessa, seurataan ulkomailla edelleen hyvin tarkkaavaisesti. Olemme nyt talouskehityksen taitekohdassa ja meillä on kaikki mahdollisuudet voittaa ongelmamme, mutta myös pilata kaikki. Tämä koskee kaikkia syksyllä päätettäväksi tulevia asioita: pankkiongelmaa, työllisyyden hoitoa, julkistalouden remonttia, säästöjä ja velkaantumisen pysäyttämistä unohtamatta perusvoimaa koskevaa päätöstä, jota odotetaan ulkomaillakin intensiivisesti sen suhteen, minkä signaalin kansanedustuslaitos haluaa tästä keskeisestä teollisuuspäätöksestä antaa.

Vienti ei ole vetänyt investointeja ja kulutusta kasvuun yhtä nopeasti kuin aiemmissa taantumissa. Tähän on ollut syynä ennen muuta kotitalouksien ja yrityksien ylivelkaantuminen ja korkeat reaaliset lainakorot. Parhaisiin tuloksiin päästäänkin nyt sellaisella politiikalla, joka edelleen tukee korkojen laskua. Valtion erittäin huolestuttavan velkaantumisen takia mahdollisuudet kysynnän elvyttämiseksi verotusta alentamalla tai julkista kysyntää lisäämällä ovat hyvin rajoitetut. Lisäksi juuri velkaelvytys olisi omiaan pysäyttämään korkojen laskun. On huomattava, että kaikkein ahtaimmilla olevia velallisia auttaa nyt enemmän korkojen kuin verojen aleneminen. Laskennallisesti yhden prosenttiyksikön koronlasku alentaa kotitalouksien bruttokorkomenoja ensi vuonna noin 2 miljardia markkaa. Nettomääräisestikin laskien kotitalouksille näin tuleva tulo merkitsee huomattavasti paljon enemmän kuin mitä veronalennusten tai palkankorotusten kautta olisi saatavissa.

Korkojen lasku piristää asuntokauppaa ja arvopaperimarkkinoita ja kohottaa siten yksityisen sektorin vakuusarvoja ja lainanottomahdollisuuksia. Tästä kehityksestä on olemassa jo selviä merkkejä. Asunto- ja osakehintojen laskukierteen päättyminen on pysäyttänyt myös pankkien omien pääomien hupenemisen ja vakavaraisuuden heikkenemisen. Yllä mainitut tekijät lisäävät pelivaraa luotonannossa ja ovat tärkeitä kotimaisen kysynnän käynnistymisen kannalta.

Toisaalta on nähtävissä merkkejä siitä, että alenevien korkojen seurauksena tänä vuonna reippaasti kasvanut pörssi vetää vakavasti otettavien sijoittajien ja arvopaperikauppiaiden joukkoon entisenlaisia spekulantteja. Velkarahaa aiotaan käyttää edelleenkin osakeostojen rahoitukseen. Silloin ei muodostu aitoa pääomaa vaan uusi kupla. Hallitus seuraakin tilanteen kehitystä määrätietoisesti ja puuttuu tarvittaessa asioiden kulkuun, jottei edellisen nousukauden sijoitushumala pääse jälleen iskemään.

Teollisuuden hintakilpailukyky on parantunut yksikkötyökustannuksilla mitattuna vuodesta 90 lähtien lähes 60 prosentilla. Viennin kasvu on jo pitkään ollut erittäin voimakasta. Viennin bruttokansantuoteosuus on nousemassa lähelle 40 prosenttia ensi vuonna oltuaan runsaat 22 prosenttia vielä vuonna 91. Tuon prosenttiosuuden ei kuitenkaan saa antaa hämätä, sillä bruttokansantuote on edelleen matalalla tasolla ja tarvitsemme yhä enemmän vientituloja pysyvästi voidaksemme selviytyä kasvavista ulkomaisista velvoitteistamme.

Työllisyyden paranemisen kannalta pienet ja keskisuuret yritykset ovat kuitenkin keskeisessä asemassa. Budjettiriihessä hallitus päätti, että tänä vuonna luotuja tukimuotoja terveiden yritysten auttamiseksi edelleen jatketaan. Tärkeimpänä näistä on investointien korkotuki 3 miljardin markan myöntämisvaltuuden puitteissa. Lisäksi Keran mahdollisuuksia pk-yritysten rahoittamiseen parannetaan ja investointeja kannustetaan osoittamalla määrärahoja mm. alueellisille riskisijoitusyhtiöille.

Työttömyyden lievittämiseksi hallitus on päättänyt aikaistaa vajaan miljardin markan verran investointeja aikaansaavia määrärahoja ensi vuodelta kuluvalle vuodelle. Tämän toimenpiteen vaikutus ei työttömyyden mittaluokkaan nähden ole tietenkään kovin suuri mutta myönteinen joka tapauksessa. Päätös ei merkitse muutosta siinä suhteessa, että hallitus olisi ryhtynyt uskomaan julkisten menojen lisäämisen tai velkaelvytyksen kautta tapahtuvaan työllistämiseen. Sellainen ei tuottaisi edes lyhyellä aikavälillä sanottavaa tulosta. Se olisi itsepetoksellista nappikauppaa ja pitkällä aikavälillä vaikutus kääntyisi negatiiviseksi. Entäs sitten, kun ne rahat on käytetty? Sen jälkeen havaitaisiin, ettei niillä saatu aikaan mitään pysyvää lisätuotantoa, johon meidän nimenomaan on panostettava.

Koettu konkurssiaalto on pyyhkinyt pois tuhansittain työllistäviä yrityksiä. Talousarvioesityksen eräänä lähtökohtana on pk-yritystoiminnan erityinen suosiminen, mikä näkyy mm. yleisestä linjasta poikkeavana avokätisyytenä yritysten tukimäärärahojen ja valtuuksien kohdalla. Työttömyyden alentaminen edellyttää ennen kaikkea uusien yritysten laajamittaista perustamista. Yrittäjien työttömyysturvaa on tarkoitus parantaa siten, että yrittäjille järjestetään oikeus työttömyyskassaan liittymiseen. Lisäksi yrittäjäksi ryhtyvä säilyttäisi alkuvaiheessa oikeutensa saada aikaisemman palkkatyön perusteella työttömyyspäivärahaa työttömäksi joutuessaan. Ehkäpä nämä uudistukset ovat osaltaan rohkaisemassa yrittäjäksi ryhtymistä.

Ensi vuoden alussa poistuu raippaveron eli vakuutetun ylimääräisen kansaneläkevakuutusmaksun loppuosa, mikä maksu on kohdistunut suhteellisesti ankarammin juuri pieni- ja keskituloisiin.

Budjettiesityksessä valtion virastojen ja laitosten henkilöstömenot taas on mitoitettu tehtyjen säästöpäätösten mukaisiksi. Jos tulevassa palkkaratkaisussa päästään sopimukseen säästöjen toteuttamisesta, on hallitus valmis takaamaan valtion henkilöstön työpaikat siten, ettei merkittäviin irtisanomisiin eikä lomautuksiin jouduta henkilöstömenojen säästämisen vuoksi. Samanlaisia sopimuksia on toivottavaa saada syntymään myös kuntasektorille. Uskon jokaista työntekijää kiinnostavan työpaikan säilymisen, vaikka aiempaa vähän pienemmin eduin.

Työhallinnon määrärahoja suunnataan pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyyden ennalta ehkäisemiseen. (Ed. Tennilä: Se kasvaa jyrkemmin kuin ennen!) Ensi vuonna astuu voimaan uutena työllisyyden hoidon keinona työmarkkinatuki. Siinä työn, koulutuksen, ammatinvalinnanohjauksen ja kuntoutuksen ensisijaisuus korostuu työttömänä olemiseen verrattuna. Tuen piirissä ovat ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevat nuoret ja ansioturvasta pudonneet pitkäaikaistyöttömät. (Ed. Stenius-Kaukonen: Putoavat sosiaaliturvan ulkopuolelle!)

Hallitus vauhdittaa peruskorjaustoimintaa ensi vuonna lisäämällä siihen myönnettävää lainoitusta kolmanneksella tähän vuoteen verrattuna. Asuntoyhteisöt vapautetaan tuloverosta, mikä myös parantaa edellytyksiä korjaustoimintaan. Arvonlisäverouudistuksen haittavaikutukset rakennusalalle lievenevät, kun veron aiheuttama hinnannousu kompensoidaan asunnonhankkijalle määräaikaisesti.

Budjetti siirtää hallinnonalojen menoja työllistävään suuntaan. Esimerkkeinä mainittakoon mm. seuraavaa: Työllisyysperusteista koulutusta lisätään korkeakouluissa, taiteilijoiden työllistämisprojekteihin osoitetaan uusi määräraha ja työllisyysvaikutusta painotetaan ympäristönsuojelussa. Maatalouden ympäristöinvestointien poisto-oikeuden lisääminen turvaa sekin jonkin verran uutta työllisyyttä. (Ed. Jaakonsaari: Varmasti!)

Edellä luetellut yksittäiset toimenpiteet tukevat työllisyyttä, mutta on selvää, etteivät ne poista joukkotyöttömyyttä. (Ed. Tennilä: Sehän

pahenee budjettiarvion mukaan!) Työllisyystilanteen parantaminen edellyttää talouskasvun ohella suurempaa joustoa työmarkkinoilla ja pidättävyyttä palkkapolitiikassa. Päätösvalta olisikin työmarkkinoilla siirrettävä kaikissa työehtokysymyksissä entistä enemmän paikallistasolle. Se merkitsisi työajan nykyistä joustavampaa käyttöä ja palkkapolitiikasta sopimista yritystasolla. Vaikka valtiontalouden tasapaino olisi nykyistä selvästi parempi, ei sen mahdollistama elvytys pystyisi korvaamaan työmarkkinajouston ja palkkamaltin merkitystä työttömyysongelman ratkaisemisessa. (Ed. Laine: Väärä käsitys!)

Suomen julkisen talouden velkaantuminen on 90-luvulla ollut suhteellisesti nopeinta Oecd-maista. Julkisen velan taso ei vielä ole pahin ongelma, mutta Suomi on tulossa keskivelkaantuneiden maiden joukkoon. On kuitenkin muistettava, että velan kasvun vauhti on ollut hirvittävä. Vuoden 90 lopussa velan taso oli 55 miljardia, (Ed. Jaakonsaari: Ja sitten vaihtui hallitus!) ja tämän vuoden lopussa sen ennakoidaan nousevan 255 miljardiin markkaan. Varsinainen uhka liittyykin velkaantumisvauhtiin ja sen taustalla nähtävissä oleviin rakenteellisiin tekijöihin. Nämä johtavat epäilyyn, että suhdanteiden parantuessakaan julkistalouden alijäämäisyys ei korjaannu riittävästi velkaantumiskierteen katkaisemiseksi ja tällöin velkaantumiskehitys loisi yhä synkemmän varjon koko kansantalouden selviytymisedellytysten ylle.

Talousarvioesityksen mukaan valtiontalouden alijäämä olisi ensi vuonna vajaat 67 miljardia markkaa. Tämä on suunnilleen samaa luokkaa kuin tänä vuonna toteutuvaksi arvioitu alijäämä, kun vertailu on tehty yhteismitalliseksi verotuksen valmistumisen erilaiseen ajoittumiseen liittyvin korjauksin. Jos vanhat merkit yhtään pitävät paikkansa, budjettiesityksessä arvioitu alijäämä ei supistu vuoden kuluessa, vaan pikemminkin pyrkii kasvamaan. Tilanteen huolestuttavuutta lisää se, että alijäämä ei vieläkään näyttäisi supistuvan, vaikka valtion menoihin on vuodesta 91 lähtien lisääntyvästi kohdistettu poikkeuksellisen mittavia säästötoimia.

Lisäksi valtiontaloutta suoraan vahvistavien verojen taso on pysynyt suunnilleen ennallaan, vaikka kokonaisveroaste on jopa kiristynyt ja valtion maksutuloja on samanaikaisesti lisätty. Suomen kokonaisveroaste alkaa olla jo korkeinta kansainvälistä luokkaa eikä verotuksen kiristäminen vielä ehdotetusta olisi kestävä ratkaisu alijäämän supistamiseksi. Monilla tahoilla on esitetty verotuksen keventämistä ja kuviteltu sen luovan aktiviteettia, joka maksaisi itse itsensä takaisin. (Ed. Halonen: Puhujan oma puolue!) Tällainen päättely on hyvin epävarmalla pohjalla varsinkin, kun talousyksiköiden käyttäytymistä hallitsee epävarmuus ja halu elää sekä säästeliäästi että velkojaan maksaen.

Valtiontaloudessa ei ole syytä ottaa riskejä alijäämän kasvattamisen suuntaan. Helpommassa taloudellisessa tilanteessa mahdollisuudet kokeiluihin olisivat suuremmat kuin nyt. Ratkaisut valtiontalouden tasapainon parantamiseen joudutaan hakemaan talouden kasvuedellytyksiä vahvistavista toimenpiteistä sekä julkisten menojen uudelleenkohdentamisesta ja supistamisesta.

Hallitus on koko toimikautensa ajan panostanut voimakkaasti yritystoiminnan, erityisesti avoimen sektorin, vahvistamiseen. Vaikka verotuksen tasoa ei olekaan ollut mahdollista keventää, verotukseen on tehty runsaasti yritystoimintaa suosivia rakenteellisia muutoksia, joista viimeisin on vielä esitysasteella oleva arvonlisäverojärjestelmä. Siitä tuodaan yleensä esiin vain järjestelmän nurjat puolet.

Verovelvollisten yritysten kannalta arvonlisäverotukseen siirtyminen merkitsee tuotantokustannusten alenemista tuotantopanoksiin sisältyvän liikevaihtoveron poistuessa. Yritystoiminnan kustannusten on arvioitu kevenevän 8,2 miljardilla markalla vuodessa. Vientiyritysten osuudeksi tuosta vähenemisestä on arvioitu 2,3 miljardia markkaa. Myös sosiaalivakuutusmaksurasituksia on siirretty yrityksiltä palkansaajille ja eläkeläisille. (Ed. Laine: Se on väärin!)

Valtion menoja on vuodesta 91 alkaen leikattu määrätietoisesti ja monilla suunnilla suuttumustakin herättävällä tavalla. (Ed. O. Ojala: Aiheesta!) Mitään vastuullista vaihtoehtoa tälle ei kuitenkaan ole ollut. Ne, joiden ei tarvitse kantaa vastuuta seurauksista, voivat esittää muunkinlaisia toimintamalleja. Tosiasioita ei kuitenkaan käy kiertäminen eikä niitä puhumalla muuksi muuteta. (Ed. Jaakonsaari: Mitäs puoli miljoonaa työtöntä?)

Julkisten menojen bkt-osuus on vuodesta 90 tähän vuoteen noussut peräti 16 prosenttiyksikköä. Näin on tapahtunut kaikista poikkeuksellisen voimakkaista säästötoimista huolimatta. (Ed. Jaakonsaari: Kiitos työttömyyden ja pankkituen!) Jos vuodesta 91 lähtien ei olisi toteutettu mitään säästötoimia, valtion menojen taso olisi tänä vuonna varovaisenkin laskelman mukaan vielä noin 23 miljardia markkaa nykyistä korkeampi.

Hallitus on toimikautensa alusta asti pyrkinyt hillitsemään valtion menokehitystä siten, että menojen reaalinen taso saataisiin vuonna 95 puristettua vuoden 1991 tasolle. Tämä tehtävä on osoittautunut ennakoituakin vaikeammaksi lähinnä rajusti kasvaneen työttömyyden, nopeasti lisääntyvien velanhoitomenojen ja eri tahojen jyrkän vastustuksen takia. Valtion menot, poislukien pankkituki, ovat sekä vuonna 92 että 93 lisääntyneet reaalisesti 4 prosenttia.

Nykyinen hallitus on ollut aiempia paljon epäkiitollisemmassa asemassa sikäli, että merkittäviin etuuksia lisääviin uudistuksiin ei ole ollut taloudellisia mahdollisuuksia. Uutta jaettavaa ei muodostu ja aiemmin jaettua joudutaan ottamaan pois. Tähän karuun linjaan ei ole näköpiirissä helpotusta edes tämän vaalikauden jälkeen.

Ensi vuodelle hallitus esittää säästölakeja enemmän kuin koskaan eli noin 13 miljardin markan edestä. Muihin menoihin sisältyy useiden miljardien markkojen säästöt sisältäen hallinnon rationalisoimista ja tähän liittyen henkilöstömenojen supistamisen jo tälle vuodelle asetetun 4 prosentin tavoitteen lisäksi 6,5 prosentilla. Talousarvioesityksen mukaan valtion menot olisivat alenemassa parin prosentin verran tästä vuodesta ensi vuoteen, kun pankkitukea ei laskelmaan sisällytetä. Menojen laskevasta trendistä on jatkossa pakko pitää kiinni, mikä asettaa erittäin ahtaat rajat ensi vuonna lisäbudjeteissa tehtäville ratkaisuille.

Tähän talousarvioesitykseen liittyen on keskusteltu paljon myös valtion ja kuntien välisistä taloussuhteista. Toimintojen tehostamisvaatimus koskee myös kuntia, joiden valtionapuja vähennetään säästöjä vastaavasti. Kunnilta on tarkoitus lisäksi periä takaisin valtiontalouteen jo aiemmin esitettyyn perhetukiuudistukseen liittyvä kuntien verotulojen lisäys, noin 2,3 miljardia markkaa. Tässä yhteydessä haluan korostaa, että järjestelyt ovat kokonaisuus, jonka valmisteluun kuntasektori on rakentavasti osallistunut. (Välihuutoja)

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella haluan vielä korostaa, että tuodessaan budjetin eduskunnalle hallitus on esityksellään halunnut jatkaa viennin suotuisaa kehitystä, luoda edellytykset korkojen laskun jatkumiselle ja kotimaisen kysynnän käynnistymiselle. Useita merkkejä talouden elpymisestä onkin jo olemassa. Tärkeintä kuitenkin on, että kasvun edellytykset ovat nyt kestävällä pohjalla ja ettei niitä vaaranneta.

Arvoisa puhemies! Pyydän, että puheenvuoroni ruotsinnos otetaan pöytäkirjaan. (Jatkuu)

Valtiovarainministeri Viinasen puhe valtion talousarviosta vuodelle 1994 on ruotsinkielisenä näin kuuluva:

Jag föredrar nu regeringens budgetproposition för riksdagen för tredje gången, och varje gång har jag tvingats stå här och berätta om tråkiga saker. I det avseendet gör jag inget undantag den här gången heller, även om en ljusning kan skönjas längst bort i tunneln, för att ta till ett slitet uttryck.

Jag har försökt upplysa alla beslutsfattare och alla finländare om vissa grundläggande ekonomiska fakta. Det centrala innehållet i mitt budskap har varit och är fortfarande att vi inte oavbrutet kan bygga upp vår framtid med lånade pengar. Munnen måste rättas efter matsäcken och det penningtillskott som skall upprätthålla välståndet måste skaffas genom arbete. Nu behövs det målmedvetenhet och realism för att våra problem skall kunna övervinnas. Vi är verkligt dåliga beslutsfattare om vi vältrar över våra enorma problem på våra barn.

Vår ekonomis ökenvandring har varit lång och ännu bistrare än de allra dystraste förhandsbedömningarna. Vår totalproduktion har minskat med 15 procent jämfört med toppnivån 1990. Antalet arbetslösa har stigit till närmare en halv miljon och statsekonomin har råkat i stora svårigheter. Det försämrade bytesförhållandet i utrikeshandeln och de allt större ränteutgifterna till utlandet har minskat expansionsutrymmet för välståndet. Positivt i den ekonomiska utvecklingen har varit den livliga exporten, de sjunkande räntorna samt den måttliga kostnads- och prisutvecklingen. Den livliga exporten håller nu på att balansera upp bytesbalansen och hejda ökningen i Finlands utländska skuldsättning. Detta skapar tillsammans med de sjunkande räntorna förutsättningar för en varaktig tillväxt.

Vi håller nu på att nå fram till en betydande milstolpe, i enlighet med tågordningen i den utövade finans- och penningpolitiken. Det första villkoret för en varaktig återhämtning i sysselsättningen och den inhemska efterfrågan är att ökningen av utlandsskulden hejdas. Det är en bra grund att bygga vidare på. Någon allmän glädjeyra finns det dock inte anledning till. Även om vi redan har fått fast mark under fötterna och med tillförsikt kan sträva framåt, är stigen framför oss fortfarande stenig och smal. Det är nämligen möjligt att den ekonomiska utvecklingen inte heller ännu nästa år är lika gynnsam som

väntat. Detta kan bli fallet i synnerhet om uppsvinget i den internationella ekonomin låter vänta på sig. Budskapet i de senaste uppgifterna om den internationella ekonomiska utvecklingen är att konjunkturutsikterna i bl.a. Västeuropa hela tiden fördystras. England är det enda landet inom den Europeiska gemenskapen där en ekonomisk tillväxt klart har kommit igång. I Frankrike och i synnerhet i Tyskland har det varit nödvändigt att kännbart nedjustera tillväxtprognoserna. Inte heller i Förenta staterna har de senaste ekonomiska indikatorerna gett något stöd för en snabbare tillväxt. I Japan har industriproduktionen fortsatt att sjunka, även om totalproduktionen i landet ökade något under den förra hälften av året.

Regeringens ekonomiska politik har baserat sig på det faktum att ett välstånd som bygger på lån inte kan stå på stadig grund. Man har tvingats och tvingas fortfarande riva ner de strukturer som i slutet av 80-talet uppstod med stöd av massiv upplåning och inkomstförväntningar som saknade täckning. Detta beting fortsätter ännu flera år, eftersom samhällsekonomins förutsättningar för en snabb höjning av levnadsstandarden nu på grund av överskuldsättningen är väsentligt sämre än under tidigare recessioner. Något nytt att fördela uppstår inte heller i samhällsekonomin förrän utlandsskulden har bringats ned till en dräglig nivå.

Ett uppsving för den inhemska efterfrågan kan börja först när det hinder skulderna utgör minskar och industrins investeringar blir livligare. Den djupaste investeringssvackan torde passeras först under den senare hälften av nästa år. Denna utveckling stöds av en god konkurrenskraft, en minskad skuldsättning och ett ökat kapacitetsutnyttjande. Finansieringen av investeringarna återigen underlättas av industrins förbättrade inkomstfinansiering samt av den förbättrade tillgången på riskkapital på marknaden.

Man bör komma ihåg att vi kan tala om en ekonomisk tillväxt först när industrin börjar investera. Före det har vi inte några större möjligheter att tackla massarbetslöshetsproblemet eller att åstadkomma ett varaktigt ekonomiskt uppsving. Någon bestående konsolidering av ekonomin kan inte åstadkommas på konstgjord väg.

Vårt sätt att sköta de ekonomiska problemen här i Finland observeras mycket noggrant utomlands. Vi befinner oss i en brytningspunkt i den ekonomiska utvecklingen. Vi har alla möjligheter att övervinna våra problem, men också att förstöra allt. Detta gäller alla de frågor om vilka beslut skall fattas i höst — bankproblemet, skötseln av sysselsättningen, saneringen av den offentliga ekonomin, inbesparingarna och hejdandet av skuldsättningen. För att inte tala om beslutet om basenergi, som man intensivt väntar på också utomlands för att se vilka signaler parlamentet vill ge i fråga om detta centrala industribeslut.

Exporten har inte lika snabbt som under tidigare recessioner dragit med sig investeringarna och konsumtionen i uppsvinget. Orsaket har framför allt varit överskuldsättningen hos hushållen och företagen och de höga realräntorna på lån. De bästa resultaten kan uppnås med en politik som stöder en räntesänkning. På grund av statens synnerligen oroande skuldsättning är möjligheterna att stimulera efterfrågan genom skattelindringar eller ökad offentlig efterfrågan mycket begränsade. Dessutom vore just en skuldfinansierad stimulans ägnad att hindra räntorna att sjunka. Man bör observera att de allra hårdast trängda skuldsatta nu har större hjälp av lägre räntor än lägre skatter. Kalkylmässigt minskar en räntesänkning om en procentenhet hushållens bruttoränteutgifter med cirka 2 miljarder mark nästa år. Också i nettobelopp räknat innebär detta inkomsttillskott avsevärt mer för hushållen än vad som kan fås genom skattesänkningar eller lönehöjningar.

En räntesänkning stimulerar bostadshandeln och värdepappersmarknaden och höjer därigenom värdet på säkerheterna samt förbättrar upplåningsmöjligheterna inom den privata sektorn. Tydliga tecken på denna utveckling kan skönjas. I och med att nedgången i bostads- och aktiepriserna har avstannat, har också bankernas eget kapital sluta minska och soliditeten slutat försvagas. De ovan nämnda faktorerna öker spelrummet vid kreditgivningen och de är viktiga för att den inhemska efterfrågan skall komma igång.

Å andra sidan kan det skönjas tecken på att börsen, som i år har vuxit ordentligt på grund av de sjunkande räntorna, in bland skaran av seriösa placerare och värdepappershandlare lockar spekulanter av samma slag som tidigare. Återigen tänker man använda lånade pengar för att finansiera aktieköp. Då uppstår inget äkta kapital, utan bara en ny bubbla. Regeringen följer målmedvetet utvecklingen och ingriper vid behov i händelseutvecklingen, för att inte ett likadant placeringsrus som under föregående högkonjunktur skall komma åt att bryta ut.

Industrins priskonkurrenskraft har, mätt med enhetsarbetskostnaderna, förbättrats med nästan 60 procent sedan 1990. Exportökningen har redan länge varit synnerligen kraftig. Exportens andel av bruttonationalprodukten kommer att närma sig 40 procent nästa år, då den ännu 1991 var drygt 22 procent. Man får dock inte låta sig förvillas av denna procentandel, eftersom bnp ligger på en låg nivå och vi behöver allt större exportintäkter för att på ett varaktigt sätt klara av våra växande utländska förpliktelser.

Med tanke på förbättringen av sysselsättningen intar de små och medelstora företagen dock en central ställning. I budgetmanglingen beslutade regeringen att de stödformer som skapats i år i syfte att hjälpa friska företag skall fortsätta. Viktigast av dessa stödformer är ett räntestöd för investeringar inom ramen för en bevillningsfullmakt om tre miljarder mark. Dessutom förbättras Utvecklingsområdesfondens (Keras) möjligheter att finansiera små och medelstora företag, och investeringar uppmuntras genom att anslag bl.a. anvisas till regionala riskplaceringsbolag.

I syfte att lindra arbetslösheten har regeringen beslutat att anslag som skall åstadkomma investeringar om ungefär en knapp miljard mark tidigareläggs så, att de beviljas i år i stället för nästa år. Verkningarna av denna åtgärd är naturligtvis inte särdeles ansenliga i förhållande till arbetslöshetens omfattning, men i varje fall positiva. Beslutet innebär ingen ändring i det avseendet, att regeringen skulle ha börjat tro på sysselsättning genom ökade offentliga utgifter eller genom skuldfinansierad stimulans. Sådant skulle inte ens på kort sikt ge något nämnvärt resultat. Detta vore knapphandel och självbedrägeri, och på lång sikt skulle verkningarna bli negativa. Och vad händer sedan, när de pengarna är förbrukade? Då märker man att ingen bestående produktionsökning har åstadkommits, fastän det är uttryckligen det vi måste satsa på.

Den konkursvåg vi har upplevt har raderat ut tusentals sysselsättande företag. En av utgångspunkterna för budgetpropositionen är att verksamheten vid små och medelstora företag skall gynnas särskilt. Detta märks bl.a. som en från den allmänna linjen avvikande generositet när det gäller stödanslag och -fullmakter till företagen.

En minskning av arbetslösheten kräver framför allt att nya företag grundas i stor omfattning. Avsikten är att företagarnas utkomstskydd vid arbetslöshet skall förbättras så, att företagarna får rätt att ansluta sig till en arbetslöshetskassa. Dessutom skall personer som ämnar bli företagare i begynnelseskedet bibehålla sin rätt att med stöd av sitt tidigare lönearbete få arbetslöshetsdagpenning om de blir arbetslösa. Kanske kan dessa reformer för sin del uppmuntra till företagarverksamhet.

I början av nästa år slopas återstoden av prygelskatten, dvs. den extra folkpensionspremien för den försäkrade. Denna premie har relativt sett drabbat låg- och medelinkomsttagare hårdast.

I budgetpropositionen har personalutgifterna vid statens ämbetsverk och inrättningar dimensionerats i enlighet med de sparbeslut som fattats. Ifall en överenskommelse i den kommande löneuppgörelsen kan nås om genomförandet av inbesparingarna, är regeringen färdig att garantera de statsanställdas arbetsplatser så, att det inte blir nödvändigt med betydande uppsägningar eller permitteringar på grund av inbesparingarna i personalutgifterna. Det är önskvärt att likadana avtal åstadkoms inom den kommunala sektorn. Jag tror att alla arbetstagare är intresserade av att behålla sin arbetsplats, om än med något mindre förmåner än tidigare.

Anslagen för arbetsförvaltningen riktas till förebyggande av långtids- och ungdomsarbetslöshet. Nästa år införs ett arbetsmarknadsstöd som ett nytt sätt att sköta sysselsättningen. Syftet är att arbete, utbildning, yrkesvägledning och rehabilitering skall framhävas som primäralternativ till arbetslöshet. Stödet omfattar ungdomar, nykomlingar på arbetsmarknaden samt långtidsarbetslösa som gått miste om förtjänstskyddet.

Regeringen påskyndar ombyggnadsverksamheten nästa år genom att öka långivningen för detta ändamål med en tredjedel jämfört med i år. Bostadssamfälligheterna befrias från inkomstskatt, vilket också förbättrar förutsättningarna för reparationsverksamhet. De negativa verkningarna inom byggnadsbranschen av mervärdesskattereformen lindras, när den som skaffar bostad kompenseras temporärt för den prisstegring skatten förorsakar.

Budgeten omfördelar förvaltningsområdenas utgifter i en sysselsättande riktning. Som exempel kan nämnas bl.a. följande: Vid högskolorna ordnas mera utbildning i sysselsättningsfrämjande syfte, sysselsättningsprojekten för konstnärer anvisas ett nytt anslag och de sysselsättande verkningarna betonas i miljöskyddet. En ökad rätt att avdra miljöinvesteringar inom jordbruket torde också i viss mån skapa nytt arbete.

De ovan uppräknade enskilda åtgärderna stöder sysselsättningen, men det är klart att de inte eliminerar massarbetslösheten. För att sysselsättningsläget skall förbättras krävs det inte bara ekonomisk tillväxt, utan också en större flexibilitet på arbetsmarknaden och en återhållsam lönepolitik. Beslutanderätten på arbetsmarknaden bör alltmer överföras till lokal nivå i alla frågor som gäller arbetsvillkor. Detta innebär att arbetstiden kan användas flexiblare än hittills och att överenskommelse om lönepolitiken kan nås på företagsnivå. Även om balansen i statsekonomin vore klart bättre än för närvarande, skulle den ekonomiska återhämtning som därmed möjliggörs inte förmå ersätta betydelsen av en flexibel arbetsmarknad och måttliga lönekrav när arbetslöshetsproblemet skall lösas.

Skuldsättningen i den offentliga ekonomin har på 90-talet ökat relativt sett snabbare i Finland än i något annat Oecd-land. Nivån i den offentliga skuldsättningen är ännu inte det värsta problemet, men Finland börjar närma sig de medelskuldsatta ländernas nivå. Man bör dock komma ihåg att skuldsättningen har ökat i en fruktansvärd takt: år 1990 uppgick skulden till 55 miljarder, medan den i slutet av det här året förutspås stiga till 255 miljarder mark. Det egentliga hotet är också förknippat med skuldsättningstakten och de bakomliggande strukturella faktorer som kan skönjas. Detta leder till misstanken att underskottet i den offentliga ekonomin inte heller vid förbättrade konjunkturer skulle rättas till i en omfattning som vore tillräcklig för brytande av skuldspiralen. Skuldsättningstrenden skulle då kasta en allt mörkare skugga över hela samhällsekonomins förutsättningar att klara sig.

Enligt budgetpropositionen kommer underskottet i statsekonomin nästa år att uppgå till något under 67 miljarder mark. Detta är av ungefär samma storleksordning som det underskott som beräknas uppstå i år, när jämförelsen har gjorts kommensurabel genom rättelser till följd av att beskattningen infaller vid olika tidpunkter. Om gamla tecken alls håller streck kommer det underskott som uppskattas i budgetpropositionen inte att krympa under årets lopp, utan snarare att öka. Det oroande i situationen ökas av att underskottet inte ännu ser ut att minska, fastän statens utgifter sedan 1991 i allt högre grad har utsatts för exceptionellt omfattande sparåtgärder.

Dessutom har de skatter som direkt stärker statsekonomin kvarstått på ungefär samma nivå, fastän den totala skattegraden t.o.m. har skärpts och statens avgiftsinkomster ökat. Den totala skattegraden i Finland börjar redan vara av högsta internationella klass, och en ännu större skatteskärpning än den föreslagna vore ingen hållbar lösning då det gäller att minska underskottet. På många håll har det föreslagits en lindring av beskattningen i föreställningen om att detta skapar aktivitet, som sedan betalar tillbaka sig själv. Ett sådant resonemang vilar på en mycket osäker grund i synnerhet som de ekonomiska enheternas beteende kännetecknas av osäkerhet och en önskan att leva sparsamt och amortera skulder.

Det finns inga skäl att ta risker som kan öka underskottet i statsekonomin. I ett lättare ekonomiskt läge vore spelrummet för experiment större än nu. De lösningar som kan förbättra balansen i statsekonomin måste sökas bland sådana åtgärder som förbättrar förutsättningarna för en ekonomisk tillväxt samt genom en gallring och en nyinriktning i de offentliga utgifterna.

Regeringen har under hela sin mandatperiod satsat kraftigt på företagsverksamheten, och i synnerhet på att stärka den öppna sektorn. Fastän det inte är möjligt att lindra beskattningen, har det i beskattningen företagits flera strukturella ändringar som gynnar företagsverksamheten. Den senaste av dessa ändringar är mervärdesskattesystemet, som ännu är på förslagsstadiet. I allmänhet är det bara avigsidorna med detta system som påtalas.

För de skattskyldiga företagen innebär en övergång till mervärdesbeskattning att produktionskostnaderna minskar, eftersom den omsättningsskatt som ingår i produktionsinsatsen faller bort. Företagens konstnader har beräknats minska med 8,2 miljarder mark per år. Exportföretagens andel av kostnadsminskningen uppskattas till 2,3 miljarder mark. Också pålagorna i form av socialförsäkringsavgifter har överförts från företagen till löntagarna och pensionärer.

Sedan 1991 har statens uppgifter skurits ned målmedvetet och på ett sätt som på många håll har väckt också förargelse. Något ansvarsfullt alternativ till detta har inte funnits. De som inte behöver bära ansvar för följderna kan föreslå också andra handlingsmodeller. Fakta kan inte kringgås och de kan inte ändras genom prat.

De offentliga utgifternas andel av bnp har från 1990 till i år rentav stigit med över 16 procentenheter. Så har skett trots alla de osedvanligt kraftiga sparåtgärderna. Om inga sparåt-

gärder hade vidtagits efter 1991, skulle nivån på statens utgifter enligt en försiktig beräkning i år vara ytterligare 22—23 miljarder högre än för närvarande.

Regeringen har ända sedan början av sin mandatperiod haft som mål att dämpa ökningen i statens utgifter så, att utgifternas realnivå 1995 är nere på samma nivå som 1991. Denna uppgift har visat sig svårare än väntat närmast till följd av den våldsamt ökade arbetslösheten, de snabbt ökande utgifterna för låneskötseln och det hårda motståndet från olika håll. Statens utgifter har, bankstödet inte medräknat, ökat reellt med 4 procent både 1992 och 1993.

Den nuvarande regeringen har varit i en otacksammare position än tidigare regeringar såtillvida att det inte har funnits ekonomiska möjligheter till betydande reformer som ökar förmånerna. Något nytt att fördela uppstår inte, och sådant som delats ut tidigare måste tas bort. Någon lättnad i denna kärva linje finns inte inom synhåll ens efter denna valperiod.

För nästa år föreslår regeringen fler sparlagar än någonsin tidigare, dvs. lagar med en spareffekt om 13 miljarder mark. I de övriga utgifterna ingår inbesparingar på flera miljarder mark, innehållande rationalisering av förvaltningen och i samband därmed en minskning av personalutgifterna med 6,5 procent utöver det mål om 4 procent som uppsatts för 1993. Enligt budgetpropositionen är statens utgifter på väg att minska med ungefär 2 procent från det här året till nästa år, om bankstödet inte tas med i kalkylen. Man måste hålla fast vid denna trend, vilket uppställer synnerligen snäva ramar för de avgörande som görs i tilläggsbudgeterna nästa år.

I samband med denna budgetproposition har det ekonomiska förhållandet mellan staten och kommunerna också diskuterats mycket. Kravet på en effektiverad verksamhet gäller också kommunerna, vilkas statsbidrag minskas i motsvarighet till inbesparingarna. Avsikten är dessutom att den ökning om 2,3 miljarder mark i kommunernas skatteintäkter som anknyter till den redan tidigare föreslagna familjestödsreformen skall tillföras statsekonomin. I detta sammanhang vill jag understryka att dessa arrangemang utgör en helhet, som kommunsektorn på ett konstruktivt sätt har deltagit i.

Med stöd av vad som anförts ovan vill jag dessutom betona att regeringen genom överlämnandet av budgetpropositionen till riksdagen har önskat en fortsatt gynnsam exportutveckling samt velat skapa förutsättningar för en fortsatt räntesänkning och ett uppsving i den inhemska efterfrågan. Flera tecken på en ekonomisk återhämtning kan redan skönjas. Det viktigaste är emellertid att förutsättningarna för tillväxt nu vilar på en stadig grund och att de inte äventyras.

Valtiovarainministeri V i i n a n e n (jatkaa): Arvoisa puhemies! Saman tien jatkan lisämenoarvion lähetepuheenvuoroksi muutaman sanan.

Tämän syvän taloudellisen laman yhtenä johdannaisena on ollut pankkien ja yleensä rahoitustoiminnan ennennäkemättömän suuret vaikeudet. Menemättä tässä yhteydessä sen pitemmälle niihin syihin, jotka ovat Suomessa johtaneet syvään pankkikriisiin, voin vain todeta, että ilman hallituksen tukitoimenpiteitä lama olisi vieläkin syvempi, konkursseja lukuisasti enemmän ja joukkotyöttömyys nykyistä korkeammalla tasolla.

Ei ole tietenkään kiitollista puuhaa esitellä asioita, jotka merkitsevät veronmaksajien rahojen käyttöä kohteisiin, joiden pitäisi pyöriä normaalin liiketoiminnan varassa. Nyt ei kuitenkaan voida niin toimia, vaan on tehtävä se, mikä tehtävissä on.

Nyt eduskunnalle jaettu ehdotus valtion neljännestä lisäbudjetista liittyy omaisuudenhoitoyhtiöihin, joita koskeva hallituksen esitys valtion vakuusrahastosta annetun lain muuttamisesta oli niin ikään presidentin esittelyssä tänään.

Kuluvan vuoden ensimmäisessä lisätalousarviossa pankkitoiminnan tukemiseen on varattu 15 miljardin markan määräraha ja 5 miljardin markan takausvaltuus, joka yhdessä määrärahan kanssa saa kuitenkin olla enintään 20 miljardia markkaa. Tähän mennessä pankkitoiminnan tukeen tarkoitetun momentin valtuuksia on sidottu siten, että valtioneuvosto teki 19.8. tänä vuonna periaatepäätöksen yhteensä 2,8 miljardin markan takausten ja takuiden myöntämisestä Suomen Yhdyspankki Oy:lle ja Kansallis-Osake-Pankille. Samoin valtioneuvosto päätti 1 miljardin markan suuruisen määrärahan käyttämisestä Suomen Säästöpankki Oy:n osakkeiden ja pääomatodistusten merkitsemiseen. Tällä hetkellä tätä määrärahaa on siis käyttämättä 14 miljardia markkaa ja takausvaltuutta 2,2 miljardia markkaa.

Neljäs lisätalousarvioesitys sisältää ensimmäisessä lisätalousarviossa, joka hyväksyttiin viime helmikuussa, varatun määrärahan käyttötarkoituksen laajentamisen käsittämään myös muita kuin takausvaltuuksia. Nyt ehdo-

tetaan annettavaksi myös takuu- ja sitoumusvaltuudet, jotka eduskunnan tulee tietenkin ensin hyväksyä. Tämä merkitsee mm. edellä mainitun valtioneuvoston 19.8. tekemän periaatepäätöksen hyväksymistä, jossa myönnettiin takaus ja takuut Suomen Yhdyspankki Oy:lle ja Kansallis-Osake-Pankille niiden pääomahuollon turvaamiseksi.

Lisäksi hallitus ehdottaa takaus-, takuu- ja sitoumusvaltuuksien korottamista enintään 35 miljardiin markkaan vuonna 1993. Samoin nyt käsillä olevassa lisätalousarviossa ehdotetaan annettavaksi valtiota koskeva sitoumus, jonka perusteella valtio sitoutuu omaisuudenhoitoyhtiöiden tulevien vuosien tappioihin enintään 30 miljardilla markalla, joka siis sisältyy edellä mainittuun 35 miljardin markan yhteisvaltuuteen.

Kuten aikaisemmin totesin, valtion ensimmäinen ja neljäs lisätalousarvio kuuluvat kiinteästi yhteen. Yhdessä ne merkitsevät sitä, että vuonna 1993 on käytettävissä vielä määrärahaa 14 miljardia markkaa ja takausvaltuutta 32,2 miljardia markkaa. Mikäli määrärahaa ei tarvita, on takauksiin, takuisiin ja muihin sitoumuksiin käytettävissä 46,2 miljardia markkaa.

On myös huomattava, että ellei edellä mainitsemaani määrärahaa käytetä eikä sitä muuteta siirtomäärärahaksi, se jää käyttämättä. Takaus-, takuu- ja sitoumusvaltuudet ovat voimassa vain vuoden 1993. Sen jälkeen lisätalousarviossa annettuja valtuuksia ei siis voida käyttää. Hallitus esittääkin määrärahan muuttamista kolmen vuoden siirtomäärärahaksi. Jos eduskunta tämän järjestelyn hyväksyy, näillä näkymin on mahdollista vuoden 1994 varsinaiseen talousarvioon merkitty 10 miljardin markan tuki poistaa hallituksen esityksestä.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 3) asia.

---

4) Hallituksen esitys n:o 94 rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 5) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Paloheimo: Rouva puhemies! Tarkoituksenani ei ole ryhtyä käsittelemään kovin perusteellisesti ja laajasti meille tuotua hallituksen esitystä, vaan puutun sen yhden luvun yhteen pykälään, 48 luvun, joka käsittelee ympäristörikoksia, 7 §:ään, joka koskee vastuun kohdentumista.

Lakitekstissä siitä on sanottu mm. niin, että "tuomitaan rangaistukseen se, jonka velvollisuuksien rikkomiseksi teko tai laiminlyönti on katsottava". Lakitekstin perusteluissa tästä samasta seikasta sanotaan mm. seuraavaa: "Vastuuta ei olisi kohdistettava esimerkiksi yksinomaan siihen, joka teknisiä laitteita käyttämällä viime vaiheessa aikaansaa lainvastaisen ympäristöpäästön ..."

Arvoisa puhemies! Tähän kohtaan sisältyy tietty periaatteellinen ongelma. Ympäristörikoksiin tulevat ilmeisesti tulevaisuudessakin syyllistymään ensisijaisesti eri yritykset, ja ympäristörikoksiin tulevat tulevaisuudessakin kehottamaan sellaiset henkilöt, jotka ovat esimiesasemassa, ja rikoksen varsinainen tekijä on ainoastaan sen toteuttaja. Tällöin yrityksen, joka ympäristörikoksiin syyllistyy, on helppoa ja myös houkuttelevaa tehdä kannattavuuslaskelmia siitä, mikä on rangaistuksen arvo ja mikä on ympäristörikoksen kautta saavutettava taloudellinen hyöty. Rikosten kohdalla ei kuitenkaan yleensä pitäisi näin menetellä. Ei pitäisi laskea kannattavuuksia, eikä lakia pitäisi laatia siten, että tällaiset kannattavuuslaskelmat muodostuvat houkuttelevaksi.

Rikoksista pidättäytymisen pitäisi yleensä olla moraalinen eikä taloudellinen kysymys. Näin ollen tulen siihen kohtaan, jonka mukaan rangaistus pitäisi tuomita aina kuitenkin sille, joka viime kädessä on ketjun päässä oleva varsinainen tekijä. Ainakin niissä tapauksissa näin pitäisi tapahtua, kun tekijä varmasti on tietoinen siitä, että hän syyllistyy ympäristörikokseen. Tässä tapauksessa on esimerkiksi kysymys kuorma-auton kuljettajasta, kaivinkoneen kuskista, purkutraktorin kuljettajasta tai moottorisahan käyttäjästä, siis siitä viimeisestä lenkistä, joka varsinaisesti rikoksen tekee.

Minä en esitä tätä siitä syystä, että tämä välttämättä olisi aivan oikeudenmukaista. Oikeudenmukaista monissa tapauksissa saattaisi olla tuomita yksinomaan esimies, joka on antanut käskyn. Esitän tätä siitä syystä, että ympäristörikokset saataisiin samalle viivalle kaikkien muiden rikosten kanssa. Laki toteutuisi paremmin, jos teon varsinaisella suorittajalla olisi erittäin hyvä peruste aina kieltäytyä ja purnata tällaisen rikoksen suorittamisesta esimiestään vastaan. Samalla tavalla kuin jossakin firmassa oleva esimies ei voi kehottaa alaistaan tekemään varkautta, varastamaan, puukottamaan tai tekemään jotakin muuta rikoslain vastaista tekoa, samalla tavoin hän ei voisi kehottaa suorittamaan ympäristörikosta, koska todennäköisintä olisi, että varsinainen tekijä kieltäytyisi siitä moraalisin perustein.

Ehdotan siis, että kun valiokunta käsittelee tätä asiaa perusteellisesti, niin mietintöön, lain perusteluihin tai mahdollisesti pykälään otettaisiin teksti, jossa todettaisiin, että teon varsinainen tekijä tuomitaan aina niissä tapauksissa, jolloin hän on ollut tietoinen siitä, että hän syyllistyy rikokseen. Tällä tavalla ympäristörikosten tekeminen ei ole kannattavuuskysymys vaan moraalinen kysymys, kuten rikoksista kieltäytyminen tai rikosten tekeminen yleensäkin.

Arvoisa puhemies! Koska lakiesitys on näinkin paksu ja tiedän, että suurin osa edustajista ei ole tutustunut tähän, koska ovat nähneet sen vasta tänään, tutustuneet varsinkaan perusteellisesti, ja koska olisi tässä evästyskeskustelussa hyvä, että edustajilla olisi ollut aikaa tutustua tähän, ehdotan, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Koska asiaa ei ole päätetty yksimielisesti lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Keskustelussa on ed. Paloheimo ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Paloheimon ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

5) Hallituksen esitys n:o 95 oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaksi lainsäädännöksi

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys n:o 96 valtion eläkelainsäädännön muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n: Arvoisa puhemies! Hallitus ehdottaa, että valtion eläkkeiden taso pudotettaisiin myös palveluksessa olevien osalta nykyisestä 66 prosentista 60 prosenttiin silloin, kun eläkevuodet ovat täynnä, eli 40 vuodessa saisi 60 prosentin eläkkeen. Nykyisin 66 prosentin eläkkeen on voinut saada 30 palvelusvuodella.

On olemassa sanontatapa, että valtion leipä on pitkä mutta kapea. Osana valtion leivän pituutta on ollut juuri parempi eläketurva kuin yksityisellä sektorilla. Monta kertaa valtion ja myös kuntien työntekijöiden esittämät palkankorotusvaatimukset ovat kilpistyneet vastaväitteeseen, että teillä on parempi eläketurva, te ette tarvitse palkankorotuksia. Näin ollen voi sanoa, että palkkataso on alhaisempi. Työntekijät ja virkamiehet ovat tyytyneet siihen, että heidän palkkansa ovat jääneet pienemmiksi, koska heillä on ollut parempi eläketurva. Mutta nyt tämä oikeus viedään pois, mitä ei voida pitää oikeana. Sitä ei tosin kaikilta valtion palveluksessa olevilta viedä pois, vaan ne, jotka ovat pitkään palvelleet, käytännössä säilyttävät nykyisen eläketason. Mutta kaikkien niiden eläketaso, jotka ovat vuoden 1959 jälkeen syntyneet, tulee olemaan parhaimmillaan 60 prosenttia. Sen voi saavuttaa 40 vuoden palveluksella. Näissä nuoremmissakin ikäluokissa varmasti monessa ammatinvalinnassa on ollut vaikuttamassa se tekijä, että on tiedetty, että eläke on parempi, ja myös että eläkeikä on ollut alempi.

Valtiolla yleinen vanhuuseläkeikä on ollut 63 vuotta. Monissa ammateissa on ollut tätäkin alhaisempia eläkeikiä ammattinimikkeestä riippuen. Nämä alhaisemmat eläkeiät poistettiin vuonna 89, jolloin yksilöllinen varhaiseläke ulo-

tettiin myös valtion eläkkeisiin. Siinä yhteydessä annettiin valintaoikeus niille, jotka sillä hetkellä olivat palveluksessa. Tässä hallituksen esityksessä, joka koskee valtion eläkelainsäädännön muuttamista, sanotaan, että valinta-aikaan tai -oikeuteen ei ehdoteta muutoksia. Kuitenkin vain ennen vuotta 40 syntyneet valintaan oikeutetut säilyttäisivät myös nykyisen eläkkeen karttumisnopeuden ja tavoitetason. Kaikki muut jäisivät siis jo heikommalle.

Tässä yhteydessä voi kiinnittää huomiota myös kuntien eläkejärjestelmään. Hallituksen esitystä ei eduskuntaan vielä ole tullut, vaikka myös siellä tullaan tarvitsemaan jonkin verran lainmuutoksia. Kuntapuolellahan suurin osa näistä säännöksistä on eläkesäännöissä. Ihmetystä herättää se, että kuntapuolella ei ole tätä valintaoikeutta säilytetty, vaikka se nimenomaan oli se ehto, jolla joustavat eläkejärjestelyt saatiin työntekijäpuolella hyväksytyiksi, kun siis valintaoikeus taattiin. Nyt muutaman vuoden kuluttua tähän valintaoikeuteen kajottaisiin. Sitä ei missään tapauksessa voi pitää hyväksyttävänä menettelynä.

Toivottavasti tämä asia ratkeaa, ennen kuin se lopullisesti päätetään. Se on herättänyt erittäin paljon pahaa verta eikä aiheetta. Esimerkiksi Tampereen kaupungin liikennelaitoksen bussinkuljettajat ovat käyneet Pirkanmaan kansanedustajien puheilla. Monessa tilanteessa, jossa työtä on tehty jo parinkymmenen vuoden ajan ja ikäkin on jo yli 50:n, niin siitä huolimatta voi olla niin, että käytännössä putoaa kokonaan valintaoikeuden ulkopuolelle. Ei voi pitää oikeana menettelynä, että ensin tehdään sopimus, jolla viedään merkittävä osa oikeuksista, ja sitten, kun sopimukseen toinen osapuoli on saatu mukaan, niin parin vuoden kuluttua jälleen tilannetta heikennetään.

Ongelmana tulee myös olemaan niiden henkilöiden tilanne, jotka siirtyvät valtion palveluksesta kunnan palvelukseen tai päinvastoin. Nythän oppilaitoksia ja koulutusta koskevien muutosten yhteydessä ollaan siirtämässä useita oppilaitoksia valtiolta kunnille tai kuntayhtymille. Esimerkiksi terveydenhuolto-oppilaitoksia ollaan siirtämässä kunnille. Tässä esityksessä aivan yksiselitteisesti tilanne ainakin sen perusteella, mitä olen esitystä lukenut, on se, että jos tapahtuu siirtoa valtiolta kunnalle tai päinvastoin, niin se on kerrasta poikki. Myöskään tätä ei voida pitää oikeana. Mielestäni näissä erityistapauksissa on turvattava se, että näiden työntekijöiden eläkeoikeuksiin ei tule muutoksia riippumatta siitä, että siirrytään julkisella sektorilla valtion tai kunnan puolelta toiselle.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan myös yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan nostamista 58 vuoteen. Yksityisen sektorin osalta nämä muutoksethan tehtiin jo keväällä. Siinä yhteydessä vastustimme ikärajan korotusta. Nimenomaan nykyisessä työttömyystilanteessa sitä ei voi missään tapauksessa pitää oikeana. Yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja olisi pitänyt säilyttää 55 vuodessa. Käytettävissä on puolivuotistilasto, yksityisen sektorin tilasto, mutta julkinen sektori ei ole paljon parempi. Itse asiassa kuntien puoli on ollut kaikista suurin yksilöllisen varhaiseläkkeen hakemusten hylkääjä. Sen tilaston mukaan, jonka olen nähnyt, 46 prosenttia yksilöllisistä varhaiseläkehakemuksista hylättiin tämän vuoden alkupuolella. Se on aivan liian suuri luku. Tämä ei voi olla oikein.

Tätä ongelmaahan nyt yritetään ratkaista juuri sillä, että ikärajaa korotetaan. Mutta kuten totesin, nykyisessä suhdannepoliittisessa tilanteessa, korkean työttömyyden aikana, ei ole oikein, että yritetään väkisin pitää töissä niitä työntekijöitä, joiden työura on jatkunut usein jo 40 vuotta ja joilla terveys varsinkin raskaassa työssä on heikentynyt, kun samanaikaisesti meillä on nuoria työttömiä, pelkästään alle 25-vuotiaita työttömiä, yli 100 000. Yhtä hyvin pitää kantaa huolta kaikista. Oikeaa ikärajaa on vaikea laittaa. Mutta jos me ajattelemme esimerkiksi alle 35-vuotiasta, jolla on pienet lapset, kouluikäiset lapset elätettävänään, juuri siellä tarvittaisiin nyt työtä. Niiden, jotka ovat raskaasta työstä jo väsyneet, pitäisi päästä eläkkeelle.

Vähin, mitä pitäisi tehdä, olisi luopumiseläkejärjestelmä niin palkansaajille kuin virkamiehille, jota olemme jo aikaisemmin ehdottaneet määräaikaisena nimenomaan suuren työttömyyden aikaiseen tilanteeseen sopivana keinona vähentää nuorisotyöttömyyttä. Se on nimenomaan järjestelmän tavoite, ja tämän tavoitteen, nuorisotyöttömyyden vähentämisen, nyt kaikki tuntuvat asettaneen etusijalle, mutta hallitus budjettiesityksessään samoin kuin nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä tosiasiassa ajaa tilannetta juuri päinvastaiseen suuntaan, yrittää pakottaa ihmiset pysymään työelämässä vielä sairaanakin pitkän työuran jälkeen. Ei siinä tavoitteessa sinänsä mitään vikaa ole. Ihmisiä, työntekijöitä pitäisi kuntouttaa, jotta he jaksaisivat pidempään. Mutta nykyisessä työttömyystilanteessa on aivan selvää, että nyt pitäisi nuorille pyrkiä työtä järjestämään, missä se vain on mahdollista.

Osa-aikaeläkkeen ikäraja julkisella sektorilla on jo 58 vuotta, johon se yksityisellä sektorillakin alenee ensi vuoden alusta. Tämä on mielestäni aivan käyttökelpoinen järjestely, jota voisi nykyistä huomattavasti enemmän käyttää. Myös työttömyyseläkkeeseen hallitus ehdottaa vastaavat muutokset kuin yksityiselle sektorille tehtiin. Ikärajaa ei koroteta. Se on 60 vuotta edelleen, mutta työttömyyseläkkeelle pääsyn ehtoja kiristetään niillä, jotka joutuvat työttömiksi ensi vuoden puolella. Sitä emme voi hyväksyä.

Hallitus ehdottaa esityksessä, niin kuin yksityisen sektorin esityksessä jo hyväksyttiin eduskunnassa enemmistön päätöksellä, tosin ei yksimielisesti, että yli 60-vuotiaiden eläkekertymä nousee eli yritetään houkutella ihmisiä pysymään työssä yli 60-vuotiaana vielä. Tästä totean saman kuin jo äsken moneen kertaan. Nykyisessä työttömyystilanteessa se on täysin väärä suunta. Jos halutaan eläkemenoissa saavuttaa säästöjä, meidän mielestämme oikea tapa saavuttaa säästöjä on juuri se, että tätä osaa hallituksen esityksestä ei hyväksytä. Tämä on aivan väärään ajankohtaan ajoitettu uudistus. Tätähän suunniteltiin silloin, kun meillä oli uhkaamassa mukamas työvoimapula, ja se sama levy on vain jäänyt päälle. Ei ole huomattu, että aika on muuttunut. Ne, jotka ovat valmistelleet esitystä, eivät ole huomanneet, tai valmistelijoiden joukossakin, tämähän on työmarkkinajärjestöjen kesken valmisteltu, monet ovat havainneet, että tämä tässä tilanteessa on aivan väärään suuntaan menevää. Tämä on väärään suuntaan menevä muutos, tämä nimenomaan lisää työttömyyttä. Tässä on valtiovarainministeri Viinaselle yksi keino, jossa vasemmistoliitto on valmis kannattamaan valtion menojen ja yleensä eläkemenojen säästöä.

Ne, jotka pystyvät olemaan yli 60 vuoden työelämässä mukana, nehän ovat niitä, joilla on helpompi homma ollut. Kaikki tilastot ovat osoittaneet, että yleensä ylemmät toimihenkilöt ovat niitä, jotka pystyvät pisimpään työelämässä mukana olemaan. Vaikka valtiolla vanhuuseläkeikäraja nyt on ollut 63 vuotta, siis alempi kuin yksityisellä sektorilla, tosiasia on ollut tähänkin asti se, että valtiolla on kuitenkin pysytty pisimpään työelämässä. Siellä keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä on ollut reilusti yli 60 vuoden, kun se yksityisellä sektorilla on jossakin 58 ikävuoden paikkeilla. Tämäkin osoittaa sitä, että ne, jotka tätä pystyvät käyttämään, ovat helpommissa, tietysti usein vastuullisissa tehtävissä mutta ruumiillisen rasituksen kannalta helpommissa ja hyväpalkkaisissa töissä olleet. Heidän eläkkeidensä parantamiseen ei ole mitään perustetta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ympäristövaliokuntaan:

7) Hallituksen esitys n:o 97 laiksi Lauhanvuoren kansallispuiston laajentamisesta

8) Hallituksen esitys n:o 98 laiksi Levanevan luonnonsuojelualueesta

---

9) Hallituksen esitys n:o 99 laeiksi alueiden kehittämisestä ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Meidän edessämme on hyvin laajakantoinen uudistusehdotus. Nykyinen aluepolitiikka todetaan hallituksen esityksen perusteluissa hyväksi. Tällöin lähtee tietysti kysymään, miksi muutosehdotus sitten on tehty. Onko kysymyksessä, kun alueiden kehittämislaki on esitetty, maakuntaromantiikan ylösnostaminen? Onko ainut kestävä kotimainen käytännön perustelu se, että keskustapuolue saa lisätyksi vaikutusvaltaansa?

Hallituksen esitys maakunnallisista liitoista, joille siirrettäisiin alueellinen kehittämisvastuu, eli se siirrettäisiin pois lääninhallituksilta, on ehdotus, jossa ainakaan demokratia ei lisäänny. Maakunnalliset liitot ovat kansalaisista ihan yhtä kaukana kuin lääninhallitukset, koska luottamushenkilöhallinto on välillisesti valittu. Kokoonpano poikkeaa huomattavasti alueen poliittisista voimasuhteista, ja näin ollen demokratian vinoutumista päinvastoin hallituksen esitys tulisi vahvistamaan. Lääninhallituksien ohessa oleva luottamuselin, lääninneuvottelukunta, on koot-

tu poliittisista vaikuttajista, ja neuvottelukuntien poliittinen jakautuma vastaa koko alueen poliittista jakautumaa. Näin ei tulisi olemaan maakunnallisissa liitoissa ylimmän päättävän elimen osalta. Toisin kuin hallituksen esityksen perusteluissa monissa kannanotoissa, joita julkisuudesta on saanut lukea, sanotaan, että hallinto ei kevene, koska lääninhallitukset jäävät toimimaan ja niiden lisäksi perustetaan lakisääteisesti toisin sanoen uusi hallintoporras, maakuntien liitot, aluevastuuviranomainen.

Hallitus siis hajottaa aluetason hallintoa. Maakunnalliset liitot sitä paitsi, jos perustavat ylipäätään kannanottonsa selvitystyöhön ja tutkimukseen niin kuin lääninhallinto on tehnyt, eivät voi pärjätä ainakaan ajan oloon ilman hallintokoneistoa. Tämä on selkeästi jo nyt nähtävä.

Aluekehitysresurssit myös vähenevät, jos hallituksen esitys toteutetaan. Väitetäänhän, että kunnat huolehtivat nykyisillä resursseillaan asioista samalla, kun lääninhallituksesta poistuisi väkeä. Tähän ei kuitenkaan näytä kokonaan uskovan edes Kuntaliitto, sillä se väläyttää kannanotossaan, joka mielestäni on aivan ennenaikaisesti annettu, että kunnat tarvitsevat lisää valtionosuuksia voidakseen ne kehittämistoimet toteuttaa, joista lakiesityksessä puhutaan.

Lakiesitys on myös valmisteltu kiireessä, kuulemisessa on puutteita. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että kuuleminen on kuitattu siten, että hallituksen esityksen jo valmistuttua järjestettiin kuulemistilaisuus, jossa eri tahoilla, tahoja ei ole kuitenkaan lueteltu, oli mahdollisuus lausua kantansa. Tämä ei ole hyvän hallintotavan mukaista valmistelua.

Tässä on jyräämisen maku. Suomessa ei näköjään osata käydä avointa keskustelua eri malleista ja erilaisista lähestymistavoista. Siinä olisi oppimista naapurimaista ja kauempaakin.

Esimerkiksi lääninyhtymämalli, lääninvaltuustot olisivat saattaneet tarjota vaihtoehtoisen lähtökohdan ja lähestymistavan sille probleemalle, jota nyt probleemaksi yritetään väittää. Ei sisäministeriöstä ole kuitenkaan suostuttu minkäänlaiseen asialliseen neuvonpitoon ja vuoropuheluun kysymyksessä.

Toisin kuin annetaan ymmärtää, EY ei edellytä muutoksia meidän aluehallintoomme, hallitus vain hämää. Mielestäni tulisi odottaa EY:n kannanottoa maakuntajakoon, NUTS II -jakoon. Eräät siinä todetut maakuntammehan saattavat Eurooppaan nähden olla Euroopassa liian pieniä.

Euroopan sisämarkkinoiden ja yhdentymisen tuloksena syntynyt talousaluemalli on enemmän kaupunkiseutupohjainen. Ajatuksena siellä on pikemminkin, että kaupungit säteilevät työssäkäyntialueilleen voimaa ja että nämä alueet ovat dynaamisia eivätkä mitään pakkojakoon perustuvia, niin kuin Suomessa tulisi olemaan.

Maakuntien Eurooppaa ei mm. aluetutkija Perttu Vartiaisen mukaan edes ole. Tämä kritiikki on Suomessa sujuvasti ohitettu. Hallituksen toimet valtionhallinnon uudistamisessa ovat myös keskenään ristiriitaisia. Ollaanhan toisaalla kouluhallintoa keskittämässä, toisaalla taas ollaan perustamassa ympäristöpiirejä, mahdollisesti elinkeinopiirejäkin.

Hallituksen esityksessä käytetään lakisääteisiä maakuntien liittoja välineinä myös sisäministeriön vallan kasvattamisessa. Kysymys on siis siitä, että valta siirtyy pois alueelta sisäministeriön suuntaan. Näinkin tapahtuu. Tähän viittaa selkeästi esityksen 9 §:n teksti: "Kunkin ministeriön tulee neuvotella sisäasiainministeriön kanssa hallinnonalansa keskushallintoviranomaisten ja liikelaitosten valmistelemista alueelliseen kehitykseen merkittävästi vaikuttavista toimenpiteistä." Edelleen samassa pykälässä sanotaan: "Sisäasiainministeriö vastaa kehittämisohjelmien ja alueellisen kehittämissuunnittelun yhteensovittamisesta, kokoamisesta ja arvioinnista yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa."

Sellainen jyrääjä kuin sisäministeriö on, en antaisi sille mainittuja vastuita. Tietooni on tullut, että lääninhallitusten keskustapuolueeseen lukeutuvat maaherrat ovat toista mieltä hallituksen esityksestä. He näkevät niin, että kuntapohjaisena järjestettäköön se aluepolitiikan hallinto, joka on kunnallista, mutta ei voida ajatella, että valtionhallinnon aluepolitiikasta vastaisi joku muu kuin valtio itse, toisin sanoen sitä ei pitäisi siirtää kunnille. Ymmärtääkseni mainitut maaherrat aikovat tämän kantansa tuoda varmasti selkeästi esiin myös pykälämuutoksina, mutta kun itse katselin alustavia pykälämuutosehdotuksia, totesin, että jos ne toteutetaan, hallituksen esityksestä ei ole mitään jäljellä eli se on sama kuin sen hylkääminen.

Niin, valtio ei voi mielestäni välttää aluekehitysvastuutaan. Euroopan yhteisön rakennerahaston rahoituksen saaminenhan ensinnäkin edellyttää merkittävää kansallista osarahoitusta. Olisiko tämä raha toisin sanoen valtion rahan sijasta kuntien rahoittamaa? Onko pelkkä rahansiirto valtiolta kunnille ilman mitään viestiä tulosjohtamisen idean täyttävä tulos? Miten voi-

daan ajatella, että valtio antaa kunnallisen viranomaisen tehtäväksi valtion aluehallinnon yhteensovittamisen, josta laissa on todella kysymys? Miten mitataan sekahallinnon tulokset? Vetäytyykö valtio vastuun ohella jatkossa myös resursoimasta aluepolitiikkaa?

Mielestäni kansallisvaltiolla on oleva tehtävä myös kansalaisten tasa-arvon ja sosiaalisen turvallisuuden edistämisessä. Voiko joku tosissaan kuvitella, että oikeudet toteutuvat aina itsestään?

Kuntayhteistyö kehittämistehtävien osalta toteutuu nykyisin käytännössä pientalousalueiden eikä maakuntien tasolla. Valtio voi toimia partnership-yhteistyön osapuolena kuntien kanssa tuloksellisemmin aluetasolta lääninhallitusten kautta, koska niillä on valmiiksi kiinteä kontakti kuntien ja seutujen ongelmiin. Lääninhallituksilla on myös vastuu siitä, että toimintaa suunnataan kansallisella tasolla hyväksyttyjen, valtakunnan alueellista kehittämistä koskevien tavoitteiden mukaisesti.

Merkille pantavaa valtion hallinnosta puhuttaessa noin ylipäätään on ollut ja myös tässä yhteydessä se vihan ilmapiiri, missä eletään: viha julkista hallintoa kohtaan, viha valtionhallintoa kohtaan. Yllätys, yllätys, kuntien johtajat ja kamreerit eivät ole niitä tahoja, joilta esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan työntekijät kunnissa saisivat tukea, vaan laadukkaan työnteon oikeuteensa nämä ihmiset joutuvat hakemaan tukea muualta, mm. lääninhallituksilta. Toisin sanoen jos jotkut kuntien virkamiehet tai tasot lietsovatkin vihamielisyyttä, niin ei ole onnistuttu sen läpiviemisessä koko hallinnossa. Samalla kun on tämä ilmapiiri olemassa, on lakattu antamasta tukea omille työntekijöille.

Miten sitten muissa maissa? Ruotsi, Norja, Englanti ja ainakin Hollanti ovat maita, joissa keskusjohtoista alueiden ohjausta taas nähdään tarvittavan tai tarvetta nähdään siihen palaamisesta. Onko Suomessa nyt vain kyse siitä, että keskustapuolue saalistaa uutta vaikutusvaltaa? Ovathan kunnallisvaltuustojen mandaatit vaalin tulokseen nähden edullisia keskustapuolueelle, siitä pitää pieni kuntajaotus huolen.

Lääninhallituslain 3 §:n mukaan lääninhallituksen on huolehdittava läänin tilasta ja tarpeista. Hallituksen esityksessä ei esitetä kumottavaksi tätä pykälää. Myös lääninhallituksen sosiaali- ja terveys-, koulutus- ja kuluttaja-asiat jne. ovat osa aluepolitiikkaa. Mitä hallitus tarkoittaa esityksessään kehittämisvastuulla, joka on keskeinen termi sen esityksessä, siitä ei saada selkoa.

Hallitusmuotomme ei tunne maakuntia eikä maakunnallisia liittoja. Hallituksen esitys on mahdollisesti ristiriidassa hallitusmuodon 51 §:n 2 momentin kanssa. Lainkohtaa tuskin voidaan soveltaa statukseltaan epämääräisiin maakunnallisiin liittoihin. Hallitusmuoto osoittaa selvästi, miten hallinto ja aluekehittäminen on aluetasolla ajateltu järjestää. Maakunnallisille liitoille ei tulisi siis antaa muita kuin kunnallisia toimenpiteitä ohjaava rooli, aivan niin kuin keskustalaiset maaherrat ovat toivoneet.

Sisäministeriö on alkanut jyrätä hallituksen esityksen läpiviemistä käytännössä jo ennen kuin ehdotuksen käsittelyä on eduskunnassa edes aloitettu. Valtioneuvoston päätökseen nojaten se toteaa monissa hallintoon lähettämissään papereissa mm. lääninhallituksen supistuvat tehtävät, vaikka niistä eduskunnassa ei ole tehty päätöksiä.

Aluehallinnon uudistamista suoritetaan myös aikana, jolloin maatalouden työpaikat vähenevät voimakkaasti. Teolliset työpaikat vähenevät erityisesti pk-teollisuudessa, joka varsinkin kehitysalueilla on vallitseva teollisuuden toiminnan muoto. Myös palvelutyöpaikkojen väheneminen yksityisellä sektorilla on voimakasta. Kun tämän kanssa nyt samaan aikaan hallitus esittää saneerauksia julkisten palvelujen puolella ankaralla kädellä, heikkenevät ne kaikkein kohtalokkaimmin alueilla, joilla tuotantorakenne on ollut heikoin. Tämä on aluepolitiikan todellisuutta. Nyt hämäykseksi luodaan jokin laki, jolla kuvitellaan saatavan aikaan valtavirtaan nähden merkittäviä muutoksia. En usko siihen.

Kun vähäväkiset alueet heikkenevät, niin samaa pitää sanoa myös alueiden keskuksista, koska ne heikkenevät myös kiihtyvän saneerauksen seurauksena. Tämän tuloksena on, että Suomen aluerakenne voimakkaasti ja kohtalokkaasti heikkenee jo ennen tämän hallituksen esityksen toteuttamista.

Hallinnon uudistaminen ei ole pelkkää hallintotekniikkaa ja virastolaatikoiden mielenkiinnotonta siirtelyä. Sillä on laajat ja monipuoliset yhteiskuntapoliittiset vaikutukset. On kohtuullista, että uudistusten valmistelussa ainakin yritettäisiin niitä ennakoida. Niin ei nyt esillä olevassa hallituksen esityksessä ole menetelty.

Tässä esityksessä on esimerkiksi aika mielenkiintoinen kohta 6 §:ssä, jossa aluekehitysrahoista puhutaan. Tarkoitushan on, että valtion talousarviossa eri hallinnonaloilla nimetään ne määrärahat, joilla voidaan edistää alueellisten kehittämistavoitteiden ja niiden toteuttamiseksi

laadittavien aluekehittämisohjelmien toteuttamista.

Mitä nämä rahat olisivat? Olisivatko ne jotakin lisärahaa nykyiseen nähden vai kuvitteleeko sisäministeriö, että sektoriviranomaisten määrärahoista jokin osa lohkaistaan korvamerkinnällä "aluekehitysraha"? Minkälaisia alustavia ajatuksia on tämmöisestä aluekehitysrahasta ja sen sisällöstä esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa? Silloin kun kansanterveyslaki tuli voimaan, voitiin 70-luvun alusta erottaa tämmöinen aluepoliittinen toimintamalli. Sehän oli sellainen, että kansanterveyslaki toteutettiin ensiksi Pohjois-Suomessa ja Itä-Suomessa. Mutta mitä eri hallinnonaloilla on nyt ajateltu korvamerkitä aluekehitysrahoiksi, siitä ei ole minkäänlaista esitystä ja ajatuksia edes olemassa. Ovatko ne synkronisia vai ristiriidassa näiden sektoreiden ajatusten kanssa?

Koska näen, arvoisa puhemies, että tämän hallituksen esityksen lähtökohdat ovat väärät eikä tästä esityksestä pienin korjauksin voi saada tyydyttävää, olen sen hylkäämisen kannalla.

Kun hallituksen esitys käsitellään eduskunnassa näin torsonakin, ehdotan, arvoisa puhemies, että eduskunta päättää velvoittaa perustuslakivaliokunnan antamaan hallintovaliokunnalle lausunnon tästä esityksestä. Totesinhan edellä, että esitys on mahdollisesti ristiriidassa hallitusmuodon kanssa.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aluepoliittisen parlamentaarisen neuvottelukunnan varapuheenjohtajana muutama kommentti.

Uuden aluepoliittisen lainsäädännön toteuttamisen hallintomalli on ollut aina suuri ongelma. Siihen kaatui mm. hanke saada uusi lainsäädäntö tämän vuoden alusta voimaan. Siinä tietysti on maakuntaliittojen ja lääninhallinnon keskeinen asema kovasti esillä.

Nytkin neuvottelukunta olisi ollut sitä mieltä, että parempi olisi ollut muotoilla lakipykälä niin, että myös laaja-alaiset kuntayhtymät tai laajat kuntayhtymät olisivat voineet toteuttaa tätä aluepolitiikkaa. Tämä ei kuitenkaan sisäministeriölle kelvannut, vaan se vei tämän näin yksitotisesti. Tässä on se vaara, että nyt nimenomaan vanhoilla lääninrajoilla pelaavissa maakuntaliitoissa luontaiset kehitysedellytykset omaavat talousalueet pirstoutuvat jonkin verran tässä toteutuksessa, ja tämä on haitta.

Lääninrahahan muuttuu nyt suuremmaksi läänin kehitysrahaksi, 75 miljoonan markan suuruiseksi, joten kyllä pelivaraa näyttäisi kuitenkin pikku hiljaa tulevan. Mutta toisaalta toteutuksessa on ongelmana juuri ed. Vehkaojankin mainitsema putkihallinto. Maaseutupoliittinen neuvottelukunta on jakanut jo ministeri Puran johdolla Helsingistä käsin enemmän kuin lääninraha on ollut. Kyllä tämä johtaa tällä hetkellä myös lääninhallituksissa lähes 200 työpaikan vähenemiseen, ilmeisesti irtisanomisiin myös.

Kyllä tässä tietysti on myös keskustapuolueen aluepoliittista kotiinpäinvetoa, varsinkin ykkösvyöhykkeiden nimeämisessä EY-neuvotteluihin. Selvästi nähdään, että siellä on ollut myös poliittinen kartta, ei pelkästään alueellinen bruttokansantuote, lähtökohtana.

EY-neuvotteluissa näkyvä ecu-metsästys onkin huolestuttavaa sen vuoksi, että siinä keinotekoisesti Itä-Suomi pirstotaan, mm. Kuopion lääni jää tästä tavoitteesta ulos. Ja kun näin lähdetään tekemään, silloin on myös EY-päätöksen jälkeen kansallisten voimavarojen aluepolitiikan rahoituksessa mentävä näiden periaatteiden mukaisesti, jolloin me voimistamme kehitysedellytyseroja. Tältä osin on hallintovaliokunnalla todella syytä hyvin tarkkaan käsittelyyn.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laiksi alueiden kehittämisestä siirtää maakunnallisille liitoille mm. alueellisten kehittämisohjelmien laatimisen, aluekehitysrahojen käytöstä päättämisen ja lausunnot merkittävistä alueen kehittämistä koskevista suunnitelmista sekä kansainväliset kehittämistehtävät. Lisäksi lakipakettiin kuuluu kunnallislain muuttaminen niin, että liitot voisivat hoitaa myös erikoissairaanhoidon ja kehitysvammaisten erityishuollon tehtäviä. Maakuntien liitot huolehtisivat lääninhallitusten sijasta alueen tilasta ja tarpeista sekä viranomaisten välisestä yhteistyöstä.

Hallituksen esitys vahvistaa maakunnallisten liittojen asemaa ja heikentää tietysti lääninhallitusten asemaa, mutta heikentää myös yksittäisten kuntien asemaa päättää omista asioistaan. Voidaan perustellusti kysyä, eikö laki ole alueellisen kehityksen kannalta tarpeeton. Kunnat voivat nykyisen lainsäädännön puitteissa hoitaa asiat tarvittaessa yhteistyössä.

Lakiehdotuksen mukaan lääninhallitusten asema on mielenkiintoinen. Hallitusmuodon 50 §:ssä maa säädetään hallintoa varten jaettavaksi mm. lääneihin. Lääninhallintoa johtaa hallitusmuodon 51 §:n mukaan maaherra. Lää-

ninhallituslain 3 §:n mukaan lääninhallituksen on huolehdittava läänin tilasta ja tarpeista sekä kaikin puolin edistettävä läänin kehitystä ja sen väestön parasta.

Lakiehdotus muuttaa ratkaisevasti valtion ja kuntien tehtävä- ja toimintavaltasuhteita aluehallinnossa. Se muuttaa perustuslakiin ankkuroitujen maaherran ja lääninhallinnon asemaa siitä, millaiseksi se on hallitusmuodossa ja lääninhallituslaissa määritelty ja millaiseksi se on hallintokäytännössä muodostunut. Ehdotetussa muodossa laki loisi uuden, myös osittain valtionhallinnon tehtäviä hoitavan yleishallintoviranomaisen kuntayhtymäpohjalle. Tällainen suomalaisen aluehallintojärjestelmän muuttaminen olisi vaatinut oman, juuri tähän laajaan asiaan paneutuvan valmistelun.

Arvoisa puhemies! Edellä olevaan viitaten kannatan ed. Vehkaojan ehdotusta, että perustuslakivaliokunnan olisi annettava asiasta hallintovaliokunnalle lausunto.

Merkillepantavaa lakiesityksessä on lääninhallitusten asteittainen alasajomentaliteetti. Lääninhallitusten tehtäviä siirretään maakunnallisille elimille ja uusille piirihallintoviranomaisille. Siirtämistä perustellaan kansanvallan lisäämisellä, ikään kuin lääninhallintoa ei olisi voitu myös säädöksin demokratisoida. Missään ei kerrota, miten lääninhallintojärjestelmä on vuosien kuluessa epäonnistunut.

Muutosta perustellaan myös säästöillä. Tähän on kuitenkin todettava, että lääninhallitusten palveluksessa on noin 1 800 ihmistä koko maassa, joten valtiontaloutta ei lääninhallintoremontilla kovin paljon auteta. Piirihallintoviranomaisia on kymmeniätuhansia. Jos heitä halutaan vähentää, on puhuttava sitten oikeilla nimillä.

Aluekehitysvastuun siirtämisen lääninhallituksilta maakunnallisille yhtymille on väitetty lain perusteluissa tapahtuvan siten, että säästetään hallinnollisia kuluja 15 miljoonaa markkaa. Maakunnallisten yhtymien olisi muka nykyisillä henkilöstöresursseilla mahdollista hoitaa koko uusi tehtäväkokonaisuus. Perustelu tuskin pitää paikkaansa. Esimerkiksi Mikkelin läänin liiton maakuntajohtaja on ilmoittanut, että jos lisäresursseja ei taata, liitto ei voi ottaa vastaan aluekehitysvastuun tehtäviä. Siellä suunnitellaankin nyt sijoittaa maakuntayhtymän palvelukseen niitä lääninhallituksen työntekijöitä, jotka ovat aiemmin lääninhallituksessa hoitaneet aluekehitystehtäviä. Tällainen pyörittäminen ei ole hallinnon keventämistä, ainoastaan kuntien taakkaa lisätään. Aikaisemmin kyseisten virkamiesten palkat maksoi valtio, nyt maakunnallisen yhtymän kautta kunnat.

Hallinnon keventäminen sinänsä olisi oikea tavoite. Hallinnon keventäminen ei kuitenkaan onnistu siten, että toiselta organisaatiolta, tässä tapauksessa lääninhallitukselta, otetaan tehtäviä ja samalla perustetaan toiselle organisaatiolle eli maakunnallisille liitoille samat tehtävät tai perustetaan alueelle ympäristökeskuksia. Hallinto ei kevene sillä, että tehtävät siirretään organisaatiolta toiselle.

Mielenkiintoista on todeta, että hallitussopimuksessa sovittiin kokeilusta maakuntahallinnosta. Kokeilu kuitenkin hylättiin. Ehdotuksessa uudeksi aluepoliittiseksi lainsäädännöksi mennään kuitenkin vielä pitemmälle kuin kokeilussa olisi menty. Ollaan hyväksymässä laajempi malli, jossa lakisääteisesti annetaan tehtäviä maakunnallisille liitoille.

Hallinnollisten uudistusten keskeisenä tavoitteena tulee tänä päivänä olla kansanvaltaisuuden lisääminen ja hallinnon perusta tulee olla kuntalähtöisyys. Tehtävät ja päätäntävalta on annettava kuntiin. Kunnat järjestävät toiminnot itsehallintonsa puitteissa parhaaksi katsomallaan tavalla. Jos kunnat eivät yksin kykene järjestämään tiettyjä toimintoja, uusitun kunnallislain mukaan ne voivat perustaa kuntayhtymiä. Kuntayhtymien on oltava vapaaehtoisia, jolloin perussopimuksessa voidaan sopia yhteistoiminnan ehdot, toiminnan laajuus ja budjetin hyväksyminen.

Kunnilla on oltava oikeus sopia yhteistyöstä väliin yhteen, väliin toiseen suuntaan. Verkostoajattelu on nykyaikaa. Kunnat voivat sopia pysyvästä yhteistyöstä, projektinomaisesta yhteistyöstä, ostaa palveluja ja myydä niitä. Tämän takia on merkillistä, että kansanvaltaisuuden ja kunnallisen itsemääräämisoikeuden lisäämisen aikana valtakunnan tasolta määrätään tarkasti rajatut alueet, joille annetaan ylhäältä käsin lakisääteisiä tehtäviä, joilla taas itse asiassa astutaan kuntien itsemääräämisoikeuden varpaille. Lakisääteisiä tehtäviä hoitaessaan ei maakunnallisten liittojen tarvitse ottaa huomioon yksittäisten kuntien ääntä. Ilmeinen vaara kuntien kannalta on siinä, että maakunnallisesta yhtymästä tulee herra, kun sen pitäisi olla renki.

Alueiden rajat määrätään hallinnollisilla määräyksillä tarkasti, ikään kuin muuri rakennettaisiin alueiden ympärille, ja muurin yli ei saa kurkistella toisiin suuntiin. Kuntia itse asiassa

kahlehditaan, toimintaa rajataan ja kaiken lisäksi ne pannaan maksamaan viulut.

Hallinto ei kevene. Jos lääninneuvottelukunnat lakkautetaan, tulee tilalle maakuntavaltuusto. Jos maaherran vaikutusvaltaa vähennetään, tulee tilalle maakuntaherra. Ongelma Suomessa on siinä, että eri alueilla intressit ovat erilaiset. Satakunnalle ja Etelä-Karjalalle saattaa uusi systeemi sopia, Mikkelille ja monille muille alueille ei, suurille kaupungeille tuskin lainkaan. Kysyä voi hieman kyynisesti, lobbaako tulevaisuudessa Artjärvi tai Myrskylä Brysselissä Helsingin, Espoon ja Vantaan puolesta asioita.

Uusi aluelainsäädäntö johtaa maaseutupainotteiseen lyhytnäköiseen kehittämispolitiikkaan. Voimavarat eivät riitä kaikkeen, jotta kaikki tietyt intressit voisivat toteutua. Kuitenkin tiedämme, että kehitys paljolti tapahtuu maakuntakeskusten kasvun varassa. Kaiken lisäksi uusi lainsäädäntö johtaa kuntien kustannusten lisääntymiseen.

On esitetty aivan oikein kysymys, tarvitaanko ja missä määrin lääninhallituksia. Aivan yhtä hyvin voidaan kysyä, tarvitaanko ja missä määrin nykymuotoisia maakunnallisia liittoja tai seutukaavaliittoja. Maakunnallisten liittojen tehtävät ja mm. seutukaavoituksen työt ovat vähentyneet. Liitot tahtovat lisää töitä voidakseen olla olemassa. Lakisääteisiä tehtäviä ei pitäisi ylhäältä kuntia kuulematta antaa. Osoittakoot omilla toimillaan tarpeellisuutensa kuntien vapaaehtoisina kuntayhtymäeliminä. Jopa seutukaavoitus voidaan poistaa lakisääteisenä elementtinä liittojen tehtävistä. Rakennuslain 6 § voidaan muuttaa siten, että seutukaavoitus on kuntien tehtävä. Kunnat hoitavat sen sitten, kun oikeaksi näkevät, vapaaehtoisten kuntayhtymien kautta, ostopalveluina tai projektityönä.

Lääninhallintoa voidaan ja pitääkin uudistaa. Ajattelu läänien supistamiseksi esimerkiksi kuuteen suurlääniin saattaa olla oikeaan osunut tavoite. Järjestelyihin on kuitenkin varattava aikaa. Maaherrat on nimetty vuoden 2000 loppuun. Muukin lääninhallinto voisi orientoitua ja sopeutua tilanteeseen muutaman vuoden kuluessa. Tässä yhteydessä on toki muistettava, että odottaessamme koko lääninhallinnon uudistamista mitään välivaiheen yksittäisiä tai erillisiä kuntien siirtoja läänistä toiseen tai toisaalta ns. maakunnasta toiseen ei ole katsottava tarkoituksenmukaisiksi. Missään nimessä kuntien siirtoja toisiin lääneihin ei saisi tehdä asianomaisia kuntia kuulematta, ilman asianomaisten kunnanvaltuustojen myönteisiä päätöksiä.

Valtionhallinnon henkilöstön asema on myös uudistusten yhteydessä selvitettävä. Henkilöstöpoliittisesti ei ole järkevää irtisanoa henkilöitä, joiden tehtävät eivät lopu vaan päinvastoin kyseessä olevien tehtävien merkitys saattaa jopa lisääntyä Euroopan yhdentyessä. Järkevää ei ole myöskään siirtää osaavia ihmisiä työttömyyskortistoon, koska korvaus on jo sinällään yhteiskunnalle lähes samaa tasoa kuin palkanmaksu.

Lakiehdotus on saanut runsaasti vastustusta. Vastustusta on jopa hallituspuolueiden eduskuntaryhmissä. Vastustusta on suurissa kunnissa, lääninhallinnon ja piirihallinnon viranomaisissa. Kysyä voi, onko uudistus edes tarpeellinen. Mahdolliset saatavat säästöt ovat minimaalisia. Miksi aikana, jolloin pitäisi valtakunnan tasolla keskittyä laman voittamiseen ja elinkeinoelämän edellytysten kohentamiseen, sisäasiainministeriössä ja valtioneuvostossa on voimavaroja puuhastella hallinnon laatikkoleikkien parissa? Mitä kansalaiset tästä saavat tai voittavat? Ei mitään.

Ed. T ö r n q v i s t : Arvoisa puhemies! Täällä on jo aikaisemmissa puheenvuoroissa todettu lain sisältö. Tällä laillahan ns. aluekehitysvastuu siirretään lääninhallituksilta maakunnallisille liitoille siellä, missä maakunnallisia liittoja yleensä on. Lääninneuvottelukunnat, jotka muutama vuosi sitten valittiin, lakkautuvat ja ne lakkautetaan. Samoin henkilöstö, joka lääninneuvottelukunnan virkatehtäviä suorittaa, todennäköisesti sanotaan irti. Lain perusteluissa mainitaan, että lääninneuvottelukunnat eivät ole ns. parlamentaarisesti valittuja. Tämä pitää sillä tavoin paikkansa, että lääninneuvottelukuntien henkilöt ovat valtioneuvoston nimeämiä, mutta tosiasiassa kunnat ja maakunta ovat tehneet esityksensä nimistä poliittisten voimasuhteiden mukaan, joten sillä tavoin ne kyllä edustavat maakuntaa.

Se, lakkautetaanko lääninsuunnitteluosastot kokonaan, jää minulle epäselväksi. Lääninsuunnitteluosastothan ovat johtaneet läänien suunnittelua noin 20 vuotta, ja ensimmäisenä taidettiin lähteä liikkeelle Pohjois-Karjalasta. Kaiken tämän tuloksena useita kymmeniä tai satojakin virkamiehiä jää työttömiksi. Heidän virkansa lakkautetaan. Minusta se ei ole perusteltua aikana, jolloin työttömiä on yli 500 000. Mielestäni tällainen uudistus pitäisi tehdä silloin, kun yksityiset työmarkkinat vetävät, jotta näillä virkamiehillä olisi mahdollisuuksia saada työtä muualta. (Ed. Paloheimo: Mitä suojatyöpaikkoja ne ovat?) Samalla ammattitaitoa jää käyttämättä, kun nämä virat lakkautetaan.

Ongelmallista mielestäni on myös se, että kaikki maakunnalliset liitot eivät ole samanlaisia. Toisilla maakunnallisilla liitoilla on valmiutta hoitaa aluekehitysvastuutehtävät, mutta toisilla ei ole. Ed. Ihamäki edellisessä puheenvuorossaan sanoi, että maakunnallisia liittoja ei välttämättä tarvittaisikaan, ei seutukaavaliittoja, maakuntaliittoja eikä yhdentyneitä maakunnallisia liittoja. Olen hänen kanssaan eri mieltä. Mielestäni niitä tarvitaan. Kaikilla liitoilla ei tosiaankaan ole valmiutta ottaa aluekehitystehtäviä vastaan, varsinkaan, kun valtio aikoo siirtää näille liitoille tehtävät ja vastuun, mutta ei resursseja.

Kaiken kaikkiaan, jos laki toteutetaan tällaisena, niin tulossa on aikamoinen sekasikiö aluekehitysvastuusta. Osassa maata sitä hoitavat maakunnalliset liitot ja osassa maata lääninhallitukset. Perimmäinen asia tässä kai loppujen lopuksi onkin se, että valtio haluaa säästää omia menojaan. Eli valtio siirtää tällä tavalla kustannuksia kunnille: tehtävät siirtyvät, mutta voimavaroja ei anneta. Mielestäni tämä asia ei ole vielä kypsä päätettäväksi ensi vuoden alusta alkaen. Sen vuoksi minusta olisi hyvä ottaa vuoden aikalisä ja tutkia, miten käytännössä aluekehitysvastuu siirretään lääninhallituksilta maakunnallisille liitoille. Näin läänit ja maakunnalliset liitot, siellä olevat henkilöt, ehtisivät keskustella ja miettiä, mitkä tehtävät siirtyvät ja miten ne hoidetaan.

Pohjois-Karjalan läänin neuvottelukunta on ottanut kielteisen kannan tähän lakiin, mutta toteaa, että jos laki viedään eduskunnassa läpi, niin myös resurssit maakunnallisille liitoille on annettava. Pidän hyvänä ja kannatan ed. Vehkaojan esitystä siitä, että tästä pyydettäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ed. K o h i j o k i : Arvoisa puhemies! Täällä on ihmetelty kiirettä, on sanottu kiireiseksi tämän asian valmistelua. Näin ei ole. Tästä asiasta, maakuntien asiasta, niiden asemasta ja tehtävistä on kirjoitettu ja puhuttu vuosikymmenien ajan. On tiedetty, että meillä maakunnat ovat niitä todellisia ihmisten ympäristöjä, joissa kaikki tapahtuu, joissa tehdään työtä, joissa eletään, toimitaan ja maksetaan jopa veroja.

Puhutaan lääneistä, mutta siinä unohtuu paljon. On helppo sanoa lääni, maaherra ja lääninhallitus. Historiallinen jäännehän se on kaiken kaikkiaan, mutta maakunnat ovat todellisuutta, niin kuin sanoin, ihmisten toimintaympäristöä. Ja kun meillä kerran on kokemuksia olemassa, miten käy maakuntien, jotka ovat vähänkin etäämmällä läänin keskuspaikasta, läänin hallintokaupungista, niin huonosti niiden on käynyt. Siitä on kokemuksia.

Omakin maakuntani Satakunta on siitä vakavasti otettava esimerkki. Se on ollut väestötappiomaakunta vuosikaudet. Silloin kun muualla oli työvoimapula, niin siellä oli suunnattoman korkea työttömyys, niin kuin tietysti on edelleenkin. Väestön tulotaso on erittäin huomattavasti alhaisempi kuin muualla. Koulutuspalveluja sinne ei ole saatu sillä tavalla kuin tulisi olla, jos ajatellaan alueiden tasapuolista kehittämistä, puhumattakaan maantie- ja rautatieyhteyksistä ja paljosta muusta. Eli ne maakunnat ovat jääneet takamaakuntien asemaan, osaksi paljon myös unohduksiin. Pitkät etäisyydet tietysti jo osaltaan aiheuttavat sen, että kun joku lääninhallituksen virkamies yrittää lähteä kaukaiseen takamaakuntaan, huomaakin hän matkan puolivälin jälkeen, että taitaa virka-aika päättyä, että onkin käännyttävä kotiin päin, ja näin matka jää tekemättä, jos ylipäänsä jokin käynti jotakin auttaisi.

Ei tätä hallituksen esitystä ole valmisteltu varmaankaan missään vihan ilmapiirissä. Joku täällä — en muista kuka — käytti sellaista sanontaa. Ei sellaisesta suinkaan ole kysymys eikä saakaan olla. Alueiden tasapuolisen kehittämisen edellytyksistä tässä on kysymys. On olemassa valmiit organisaatiot korkeintaan paria kolmea lukuunottamatta. Ne ovat olemassa, hoitavat seutukaavoituksen ja kuntien edunvalvonnan, nämä yhdistyneet maakuntien liitot.

Satakunnan liitto pystyy opettamaan tässä maassa kaikki muut liitot tekemään niitä tehtäviä, joita hallituksen esitys edellyttää. Jossain puheenvuorossa sanottiin, että liitot eivät siihen pysty, etteivät ne osaa. Ne opetetaan siihen, tilatkaa sieltä väki: Muutama henkilö pystyy sen opetuksen antamaan Satakunnan liitosta. Virka-aikana he sen tekevät. Tekevät virkatyönäkin sen vielä kaiken lisäksi ja uskoisin, että jopa ilman kustannuksia, kenties vielä omin eväinkin. Sen verran täytyy olla yhteistyötä. Ei siitä aiheudu kustannuksia. Päinvastoin päästään pikkuhiljaa poistamaan turhia tehtäviä.

Täältä puheenvuoroista kävi ilmi, että kaikkeen, mihin on totuttu satojen vuosien aikana lääninhallituksissa ja mitä sitten on ollut tietysti ihmisen raadollinen taipumus paisutella ja keksiä näennäistehtäviä — tehdä itsensä tarpeelliseksi, niin kuin hallinnossa usein on kysymys — ei muka saisi puuttua, ei saisi väkeä vähentää.

Mutta tiedetään, että tehtävät ovat täysin tarpeettomia. Hyvät ystävät, käykää vaikka perehtymässä lääninhallitusten koulutoimistoihin. Tarkastelkaa sitäkin byrokratiaa, joka jarruttaa esimerkiksi yhden koulun rakentamista. Minä tunnen tätä työtä, olin toistakymmentä vuotta ison kaupungin koululautakunnan puheenjohtajana. Pienen yhdenkin koulun tai suuremman koulun lisärakentaminen tai peruskorjaus vaatii kolmattakymmentä viranomaiskäsittelyä mennen tullen lääninhallitusten kautta, siellä viipyen, ja siellä ihmetellään. Aivan tarpeetonta ja turhaa työtä tapahtuu lääninhallituksissa — kaikella kunnioituksella siihen nähden, että ne ovat olleet tarpeellisia erilaisessa Suomessa kuin Suomi on nyt.

Mutta ajat muuttuvat ja meidän täytyy hallintoa pystyä myös muuttamaan ja tuomaan lähemmäksi ihmistä, ihmisten keskuuteen, sinne missä eletään ja missä työ tehdään: kunnissa, kuntayhtymissä. Siellä tämä kaikki pystytään tekemään ihmisläheisesti. Siellä tiedetään ja tunnetaan tarpeet.

On paljon muuta uudistamista. Esimerkiksi jos katsotaan tänään jaettua budjettikirjaa, niin kyllä siellä maakuntakokoiselle organisaatiolle löytyy paljon tarpeellista työtä. Esimerkiksi budjettikirjassa ensi vuoden tiehankkeista kerrotaan ne muutamat vireillä olevat. Mutta sitten tiepiirikohtaisesti perustienpitoa varten on muistaakseni omassa läänissäni tarkoitukseen joku 400 miljoonaa markkaa, josta päättää lääninhallituksen hallintopaikkakunnalla tieviranomainen. Hän päättää siitä sen mukaan kuin hyväksi näkee, ja kaikki tyytyköot siihen, ja tulos on nähtävissä. Se on nähtävissä varsinkin takamaakunnissa suurena jälkeenjäämisenä siihen nähden, missä pitäisi olla ja miten on tilanne varsinkin lääninhallitusten ja piirihallintoviranomaisten sijaintipaikkakuntien ympäristössä.

Minä näen tämän hallituksen esityksen positiivisena asiana. Se on kehitystä eteenpäin. Siitä päästään alkuun. Se on hyvä lähtökohta ja siihen tehtäviä pystytään lisäämään ja laajentamaan juuri maakunnissa tapahtuvaa työtä, omista asioista päättämistä. Joku on kauhistellut sitäkin, että hyvänen aika, mitenkä joku maakunnan liitto pystyy jakamaan aluekehityksen tai sanotaan vanhalla nimityksellä lääninrahaa, läänien kehittämiseen tarkoitettua rahaa. Totta kai se pystyy. Sieltähän se raha on kerättykin, maakunnista. Totta kai siellä tiedetään, miten kehittämisrahaa myös on käytettävä. Tarpeettomia ennakkoluuloja tässä on. Aikanaan kun vietetään jotakin muistojuhlaa vuosikymmenten jälkeen sen muistoksi, että aluekehitys siirtyi maakuntiin, niin silloin ihmetellään, että kas vain sitä joku vielä osasi vastustaakin siihen aikaan. Mutta se vastustaminen tietysti kuuluu myös ihmisen raadolliseen käyttäytymiseen.

Täällä kerrottiin siitäkin, että maaherrojen virassaoloaikaa on säännöstelty sillä tavalla, että näillä, jotka on viimeksi nimitetty virkoihin, on määräaikainen pesti vuoteen 2000 asti. Minä olen päätellyt, että on kai niin, että lääninhallitusten muinaismuistoarvo jollain tavalla ilmeisesti säilyy siihen asti, mutta sen jälkeen maaherratkin käyvät tarpeettomiksi, ja sehän on kaikki kehitystä. Äskettäin virasta eläkkeelle jäänyt maaherra, maaherrana kauan virassa ollut, kertoi, että hänen mielestään ne virat ovat kovasti käymässä ja käyneet tarpeettomiksi ja muutama lääni saattaisi riittää. Tarvitaanko sitten niitäkään?

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. T ö r n q v i s t : Herra puhemies! On ilo todeta, että ed. Kohijoki on niin edistyksellinen tässä asiassa, että hän lupasi jopa Satakunnan liiton ihmiset opettamaan muita maakunnallisia liittoja. Kun tiedän, että esimerkiksi Satakunnan liittoon on tullut toiminnanjohtaja Pohjois-Karjalasta, niin ymmärrän tämän tarjouksen. Siellä on erittäin vilkas toiminnanjohtaja.

Satakunnan liitto ja vielä Pohjois-Karjalan liitto ja moni muu maakuntaliitto voi pystyä tämän aluekehitysvastuun ottamaan. Mutta on liittoja, joilla ei ole resursseja, jotka ovat sisäisesti niin erimielisiä, etteivät pysty ensi vuoden alusta aluekehitysvastuuta ottamaan. Mitkä tehtävät sitten loppujen lopuksi lääninhallituksista siirtyvät maakunnallisille liitoille? Siirtyykö koko alueen kehittämisvastuu, suunnitteluvastuu? Mielestäni se jää tässä laissa epäselväksi. Sen vuoksi minusta olisi viisasta, että lakia nyt huolella valmisteltaisiin sillä tavalla, että se tulisi voimaan vuoden 95 alusta ja entistä aluepoliittista lainsäädäntöä voitaisiin jatkaa yhdellä vuodella.

Ed. I h a m ä k i : Herra puhemies! Ed. Kohijoen puheenvuoroon voi yhtyä siltä osin, kun hän totesi, että hallintoa on kevennettävä. Mutta kun hän sanoi, että lääninhallituksissa on tarpeetonta työtä, niin tulee kysymys, minkä takia

tämä tarpeeton työ on siirrettävä toisille organisaatioille, kuten maakunnallisille liitoille.

Edustan kantaa, että eduskunta voi antaa lakisääteisesti tehtäviä vain kunnille ja kunnat hoitavat nämä tehtävät itsehallintonsa puitteissa joko yksin tai vapaaehtoisten kuntayhtymien kautta.

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Ed. Kohijoen puheenvuoroon olisi paljonkin kommentoitavaa. Ensinnäkin hän katsoi, että ihmiset kokisivat maakunnat ilmeisesti jonkinlaisiksi todellisiksi kodeiksensa toisin kuin esimerkiksi nykyisiä läänejä. Se on juuri sitä romantiikkaa, josta varoitin ja jonka varaan tämä esitys on tehtykin. Todellisuudessa ihmiset elävät enemmän lähialueeseensa kuuluvina. Esimerkiksi työssäkäyntialueet olisivat sellaisia.

Sitten hän kiisti, etteikö olisi ollut kiire. Minusta silloin on kiire, jos ei ole aikaa kuulla niitä tahoja, joita asia koskee.

Sitten hänellä oli todella aataminaikaiset käsitykset lääninhallituksista, käsitys, että niitä ei olisi moneen sataan vuoteen lainkaan muutettu eikä niillä olisi halua kehittyä. Totean vain lyhyesti, että esimerkiksi pelkästään lääninsuunnitteluosastot ovat ainoastaan 20 vuotta vanhoja, kehittyneet koko ajan, samoin sosiaali- ja terveysosastot, tehtävät muuttuneet koko ajan. Jos koulupuolella on typeriä tehtäviä, se ei johdu lääninhallituksesta, vaan se johtuu siitä, että ed. Kohijoki ei ollut vaatimassa lainsäädäntöön sellaisia muutoksia, joissa ne tehtävät siirretään suoraan kunnille, mitkä sinne soveltuvatkin.

Mutta lääninhallituksen roolista pitää voida keskustella asiallisesti ja ilman sitä vihan ilmapiiriä, joka selvästikin on. Vihaa on silloin olemassa, kun ei haluta kuunnella muita laisinkaan. Kansalaisten tasa-arvo on vaarassa mielestäni, ellei kansallisvaltion ohjausta hoideta valtion aluehallinnon kautta.

Ed. Kohijoki: Herra puhemies! Puheenvuorossani en suinkaan ehdottanut, että tarpeetonta työtä siirrettäisiin lääninhallituksista maakuntiin, ei missään tapauksessa, vaan on lopetettava tarpeettoman työn teko, jota lääninhallituksissa on paljon muutakin, ei vain sillä alueella, jota tämä hallituksen esitys tarkoittaa.

Täällä on moitittu, että on ollut muka kiirettä ja ettei ole kuunneltu eri tahoja esitystä valmisteltaessa. Niin kuin puheenvuoroni alussa mainitsin, maakuntien asemaa tarkoittavaa valmistelutyötä, maakuntien tehtäviä tarkoittavaa valmistelutyötä on tehty tässä maassa viime vuosisadalta lähtien, ehkä jo sitäkin aikaisemmin. Tässäkin asiassa on eri tahoja kuunneltu aivan varmasti vallan määrättömästi ja näin on päästy alkuun, ja tästä tulee onnellinen alku maakunnille, jotka ovat sitä todellista, niin kuin sanoin. Se ei ole jotain perinteisen viraston vanhaa hohtoa, vaan se on työtä ja toimintaa siellä, missä ihmiset elävät ja asuvat.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Vehkaoja ed. Ihamäen kannattamana ehdottanut vastoin puhemiesneuvoston ehdotusta, jonka mukaan asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Puhemiesneuvoston ehdotus "jaa", ed. Vehkaojan ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 43 jaa- ja 42 ei-ääntä; poissa 114. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiesneuvoston ehdotuksen.

Asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

talousvaliokuntaan:

10) Hallituksen esitys n:o 100 laiksi yritystuesta

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan:

11) Hallituksen esitys n:o 101 laeiksi lääkelain, sairausvakuutuslain 5 a ja 9 §:n sekä liikevaihtoverolain muuttamisesta

työasiainvaliokuntaan:

12) Hallituksen esitys n:o 102 työvoimapalvelulaiksi

13) Hallituksen esitys n:o 103 laeiksi työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain ja elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

---

14) Hallituksen esitys n:o 104 kotikuntalaiksi ja laiksi väestötietolain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Arvoisa puhemies! Oli hyvä kuulla, että puhemiesneuvosto ehdottaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoa hankittavaksi kotikuntalaista.

Monista kunnista on kansanedustajiin otettu yhteyttä jo ennen kuin tämä laki annettiin. Kunnissa on ollut huolena se, miten käy kunnan ulkopuolelle esimerkiksi perhehoitoon taikka palveluasuntoihin sijoitettujen kuntalaisten hoidon jatkossa, jos heistä uuden lainsäädännön mukaan tuleekin sen kunnan asukkaita, missä he ikään kuin tilapäisesti, vaikka tosiasiassa tietysti pysyvästi, oleskelevat ja asuvat. Tämän on pelätty johtavan siihen, että mikään kunta ei halua tämmöisiä perhekoteja ja palveluyksiköitä ylläpitää, koska se tulee sille kalliiksi, vaikka kunta saisikin hoidettavien verotulot ja myös valtionosuudet. Tietysti kun vaikeahoitoisista ihmisistä on kysymys — tässä nimenomaan on kannettu huolta esimerkiksi kehitysvammaisista — niin on hyvin mahdollista, että kustannukset nousevat suuremmiksi kuin kunnan saamat valtionosuudet ja verotulot, ja näin ollen mikään kunta ei halua tällaisia palveluja järjestää. Näin nämä hoidokit palautuvat alkuperäiseen asuinkuntaansa, jossa taas ei ole valmiutta hoitoon taikka ainoa valmius on se, että heidät sijoitetaan pysyvään varsinaiseen laitoshoitoon, jolloin he säilyttävät oman kuntansa edelleen kotikuntana.

Hallituksen esityksestä ei mielestäni mitenkään yksiselitteisesti käy ilmi, miten 2 §:ä ja erityisesti 3 §:ä, joka koskee kotikunnan muuttumista koskevia rajoituksia, tulkitaan. 3 §:ssä sanotaan, että henkilön kotikunta ei muutu, jos hänen asumisensa toisessa kunnassa johtuu pääasiassa enintään yhden vuoden kestävästä työtehtävästä, opiskelusta, sairaudesta tai muusta näihin rinnastettavasta syystä. Tässä on siis rajattu asumisaika yhdeksi vuodeksi. Tämähän johtaa juuri siihen, mistä äsken sanoin, että kunnista on otettu yhteyttä, kun on pelätty, että se johtaa näiden henkilöiden kotikunnan muutokseen.

Hallituksen esityksen perusteluissa kuitenkin nimenomaan todetaan, että esimerkiksi "hoitolaitoksessa olevan henkilön kotikunta voisi muuttua laitoksen sijaintikuntaan silloin, kun kyseinen henkilö asuu laitoksessa kodinomaisissa olosuhteissa eikä hän ole välittömässä hoidon tarpeessa". Miten tätä tulkitaan? Tässä nimenomaan tuetaan sitä ratkaisua, että kotikunta muuttuu, mutta millä perusteella sitten tulkinta on toinen, että kotikunta ei muutu, niin kuin käsitykseni mukaan näissä tilanteissa tulisi olla?

Tämä on huomattava ongelma. Valitettavasti nyt sosiaali- ja terveysministeri ei ole täällä vastaamassa eikä myöskään sisäministeri Pekkarinen, joka esityksen on antanut. Me Pirkanmaan kansanedustajat, joihin tästä asiasta on otettu yhteyttä, puhuimme ministeri Huuhtaselle jo keväällä, mutta en ole varma, onko tässä mitään muutosta tapahtunut.

Tähän asiaan mielestäni pitää saada hyvin selkeät säännökset, jotta ei tule mitään pallottelua ja erilaista käytäntöä eri kunnissa.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Puheenvuoroni on oikeastaan tarpeeton sen jälkeen, kun ed. Stenius-Kaukonen varsin selkeästi esitti tämän hallituksen esityksen ja siihen liittyvän ongelman. Tämähän on hyvin positiivinen esitys eräiltä osin, esimerkiksi opiskelijoiden osalta, kun pitkän kädenväännön jälkeen nyt hallitus tekee ehdotuksen, joka selkiinnyttää ja parantaa ehdottomasti opiskelijoiden asemaa siltä osin kuin he ovat yli vuoden opiskelupaikkakunnalla. Mutta juuri esimerkiksi kehitysvammaisten hoito: Katsotaanko se hoidoksi, joka on sairaanhoitoa, vai ei? Kun on kysymys sellaisista kunnista, joissa on laitoksia, joissa näitä henkilöitä pidetään, mutta he eivät ole varsinaisesti sairaanhoidon tarpeessa eivätkä siihen kuuluvia, niin silloin tässä tietysti tulee kohtuuton ja epätasapuolinen rasitus.

Niin kuin ed. Stenius-Kaukonen juuri mainitsi, tässä on kysymys lähinnä tulkinnasta. Tulkinta pitää valiokuntakäsittelyssä selkeyttää niin, että tiedetään, mistä on kysymys. On

myös lähdettävä samalla kertaa siitä, että ei kai tämän lain tarkoituksena ole joillekin kunnille tuottaa tiettyjä rasituksia, vaan myös tämä asia joudutaan ottamaan huomioon ja todella selkeästi selvitetään, mistä tässä on kysymys, mitä tässä asiassa näillä säännöksillä tarkoitetaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

15) Hallituksen esitys n:o 105 laiksi luottoverolain väliaikaisesta soveltamatta jättämisestä

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

16) Hallituksen esitys n:o 106 tilastolaiksi

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Paloheimo: Minä haluaisin käyttää tässä yhteydessä, arvoisa puhemies, lyhyen puheenvuoron liittyen siihen, että tilastolaissa ei ole erityisesti korostettu ympäristökysymyksiä. Ympäristökysymysten tilastoiminen on kuitenkin erittäin tärkeää siitä syystä, että on kasvava tarve tehdä myös ympäristöasioiden ympärillä budjetteja ja laskea vihreitä bruttokansantuotteita, ja näille molemmille on erittäin tärkeänä taustamateriaalina ympäristötilasto. Siitä syystä, kun laki lähetetään valiokuntaan, haluan evästykseksi esittää, että velvoitettaisiin Tilastokeskus tekemään vuosittain erilaisista ympäristökysymyksistä nykyistä paremmat tilastot.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan:

17) Hallituksen esitys n:o 107 laiksi erikoissairaanhoitolain 47 §:n muuttamisesta

työasiainvaliokuntaan:

18) Hallituksen esitys n:o 108 laiksi leipomotyölain muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan:

19) Hallituksen esitys n:o 109 laiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain muuttamisesta sekä laiksi yhtiöveron hyvityksen käsittelystä veronsaajille verovuodelta 1992 tehtävissä tilityksissä

sivistysvaliokuntaan:

20) Hallituksen esitys n:o 110 laiksi valtionosuutta saavista kansanopistoista

ympäristövaliokuntaan:

21) Hallituksen esitys n:o 111 laiksi Nuuksion kansallispuistosta

talousvaliokuntaan:

22) Hallituksen esitys n:o 112 laiksi valuuttalain muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan:

23) Hallituksen esitys n:o 113 laiksi tulliverolain muuttamisesta

talousvaliokuntaan:

24) Hallituksen esitys n:o 114 vakuutussopimuslaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

---

25) Hallituksen esitys n:o 115 laiksi maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtio-

varainvaliokuntaan, jolle maa- ja metsätalousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. Vuorensola: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys, joka liittyy jälleen kerran maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain 9 §:n muuttamiseen, koskee tällä kertaa nimenomaan leipäviljoista ruista. Maataloustulosopimuksen yhteydessä on sovittu siitä, että rukiin markkinointimaksu korotetaan 20 pennistä 70 penniin. Ymmärrän hyvin, että tuollainen päätös on siinä tilanteessa, kun sopimusta on rakennettu, tehty, koska se perustui siihen olettamukseen, että rukiin sato kyseiseltä satovuodelta nousisi lähemmäksi sataa miljoonaa kiloa. Tältä osin oli tietysti kyse siitä, että jollain tavalla nämä markkinat ja markkinointi on yhteisvastuullisesti, kuitenkin huomioiden aiheuttamisperiaate, hoidettava.

Nyt kuitenkin tilanne on aika tavalla siitä muuttunut, ja toivoisinkin, että nimenomaan maa- ja metsätalousvaliokunta lausunnossaan, mutta toivon mukaan myös valtiovarainvaliokunta, ottaa huomioon sen, että tilanne on tältä osin oleellisesti muuttunut.

Ihan muutama sana kokonaistilanteesta ja nimenomaan rukiista ja rukiin viljelystä. Rukiin sato ja viljelyalat ovat vuosittain heitelleet huomattavasti, ja se ohjailujärjestelmä, joka meillä on ruista varten, on aina ollut jälkijättöistä ja merkinnyt sitä, että pääosin on tehty virheellisiä ratkaisuja suuntaan tai toiseen.

Hyvän kuvan siitä, miten paljon sato vaihtelee, antaa se, kun otetaan vaikka huomioon edelliset kolme satovuotta. Vuonna 90 rukiin sato kaiken kaikkiaan oli 274 miljoonaa kiloa, vuonna 91 28 miljoonaa kiloa ja vuonna 92 26 miljoonaa kiloa. Kun kaksi edellistä satovuotta tähän vuoteen nähden ovat olleet näinkin heikkoja, niin rukiin viljelyala nousi tänä vuonna kaiken kaikkiaan 27 000 hehtaariin, joka tarkoittanee hyvänä satona vajaata sataa miljoonaa kiloa. Eli sato tänä vuonna olisi noussut hyvinkin kolmin-nelinkertaiseksi.

Nyt kuitenkin tämä syksy on taas opettanut meitä tässä suhteessa, ja on käymässä niin, että vain tietty osa, ilmeisesti selvästi alle puolet rukiin sadosta, on sellaista, että se voidaan leipäviljaksi käyttää. Lain muutosesitykseen minusta liittyy nimenomaan se ongelma, että se ei ota ajankohtaista markkinatilannetta huomioon ja vaikuttaa hiukan, eikä vallan hiukankaan, rahastukselta siltä osin, että ruista omalta osaltaan sakotetaan nyt tavallaan sellaisesta sadosta, jota ei ole tullutkaan. Näin ollen olisin toivonut, että tästä asiasta, olkoonkin niin, että siitä tulosopimuksessa on sovittu, olisi voitu joko kokonaan tai osittain luopua. Tuo 50 pennin korotus markkinointimaksuun on mielestäni siis kohtuuton.

Toinen asia, mikä tähän liittyy ja joka on myös ajankohtainen kysymys, on tietysti se, että tämä on tavallaan kahden sadon ongelma. Kun tämän vuoden satoa ei ole voitu laadullisesti eikä myöskään määrällisesti korjata täysimääräisesti eikä siitä myöskään sitä tuloa ole voitu saada, joka oli ajateltu ja kuviteltu, kun puolet tästä viljasta menee rehuviljaksi, niin kyseessä on myös ongelma siitä, että entäs ensi vuonna, kun rukiin kylvöt, niin kuin hyvin tiedätte, on tarkoitus aina syksyllä tehdä ja näihin päiviin mennessä olisi pitänyt jo tehdä ja ilmat ovat käytännössä sen lähes joka puolella estäneet. Näin ollen tässä on kysymys kahden sadon ongelmasta. On hyvin todennäköistä, tai se on jo nyt tiedossa, että ensi syksynä ruissato on erittäin pieni, koska viljelyala tulee kutistumaan erittäin mitättömäksi. Näin ollen tuntuu vieläkin kohtuuttomammalta se, että tänä vuonna sakotettaisiin ja tavallaan lyötäisiin lyötyä.

Suurempi ongelma on tietysti se, että olemme pyrkineet tai ainakin pitäisi pyrkiä markkinointivastuujärjestelmää kehittämään siihen suuntaan, että se jollain tavalla toimii aiheuttamisperiaatteen mukaan, eli se tuote, joka aiheuttaa markkinointivastuuta, myöskin ainakin pääosin vastaisi kustannuksista, joita siitä syntyy, yhdessä valtion kanssa. Tähän suuntaanhan järjestelmää on pyritty kehittämään, mutta siinä ei välttämättä kovin hyvin ole vielä onnistuttu, koska tätä järjestelmää ei ole, sanotaan nyt lähes sääntömääräisesti, luotu. Uskoisin niin, että nyt kun maatalouden markkinointijärjestelmä tai tulojärjestelmä tulee uudistettua, kuten budjettikirjasta näkyy, ja siinä yhteydessä myös maataloustuotannon kiintiöintiin liittyvät järjestelmät ja myös markkinointivastuut tulevat tarkemmiksi, siinä yhteydessä on välttämätöntä miettiä myös aiheuttamisperiaate läpikotaisin, miten se kuhunkin tuotteeseen kohdistuu, ja myös aika pitkälti niin, että se voitaisiin miettiä aika paljon taloudelliselta pohjalta, ei niin paljon aluepoliittiselta pohjalta kuin ehkä tähän asti on usein tehty.

Oikeastaan tästä syystä olen aika vahvasti markkinointirahaston kannalla, koska katsoi-

sin, että se voisi olla työväline, jolla tämä asia voisi tulla riittävän joustavaksi. Se ongelma, joka tämän hetken järjestelmään liittyy, on minusta nimenomaan joustavuusongelma. Ei se ole mikään hallinnointi- tai muu ongelma, vaan se on nimenomaan sen tyyppinen, että sen pitäisi pystyä ottamaan tapahtuvat tosiasiat ja markkinoilla tapahtuvat muutokset mahdollisimman joustavasti huomioon, niin että koko ketjussa nähtäisiin, mihin suuntaan tuotantoa tulee kehittää.

Käytin tämän puheenvuoron nimenomaan sen vuoksi, että toivoisin, että valiokunnassa tähän asiaan kiinnitettäisiin huomiota sekä periaatteellisesti että ennen muuta rukiin osalta, jossa on tietysti ratkaisun paikka. Toivoisin, että tässä asiassa katsottaisiin riittävästi eteenpäin. Ehkä keskeisin toive nimenomaan rukiin osalta minulla olisi se, että nyt jos koskaan olisi aika myös miettiä sitä, voidaanko rukiin viljelyssä siirtyä kokonaan sopimustuotantoon ja siltä osalta ratkaista tämä suunnitteluongelma voi sanoa ikuisiksi ajoiksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan, jolle maa- ja metsätalousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

26) Hallituksen esitys n:o 116 laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain ja markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle talousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. L a x: Herr talman! Regeringens proposition med förslag till inskränkning av tobaksrökning innehåller vissa principiellt betänkliga drag, som bör uppmärksammas och noggrant prövas i utskottsbehandlingen. Jag skall här fästa avseende vid fyra punkter.

För det första: Vad har vi att vinna på att i Finland införa klart hårdare begränsningar i fråga om marknadsföringen än i till exempel vårt grannland Sverige eller i den Europeiska gemenskapen?

För det andra: Avsteg från Pariskonventionen om varumärken kan leda till besvärliga tolkningsproblem som äventyrar näringsidkarnas rättsskydd. Med hänsyn i synnerhet till de här två frågorna så vill jag varmt understöda talmanskonferensens kloka förslag att också ekonomiutskottets utlåtande i saken skall inhämtas.

För det tredje: Som ordförande i lagutskottet är jag särskilt bekymrad över förslaget att införa en straffskala för brott i marknadsföringen av tobaksprodukter som är dubbelt så sträng som motsvarande stadganden i strafflagen. Härmed avses strafflagens 30 kapitel och 1 paragraf. Den här saken kan säkert också korrigeras i ekonomiutskottet. Vid behov kan naturligtvis också lagutskottets synpunkter inhämtas.

Slutligen för det fjärde: Bestämmelserna om rökning på arbetsplatserna har starka drag av förmyndarmentalitet. Enligt den undersökning, som offentliggjordes i början av året och som hade utförts på åtgärd av social- och hälsovårdsministeriet anser två tredjedelar av finländarna att arbetsgivarna i samråd med arbetstagarna skall slå fast reglerna för tobaksrökning på arbetsplatserna. Det var bara 15 procent som ansåg att saken skall skötas genom lagstiftning.

En överdrivet detaljerad lagreglering av medborgarnas liv urholkar deras respekt för lagstiftningen, någonting som riksdagen också i behandlingen av den här frågan måste beakta.

Herra puhemies! Hallituksen esitys sisältää eräitä periaatteellisesti arveluttavia ratkaisuja tupakoinnin vähentämiseksi. Sinänsä on tietysti ymmärrettävää, että pyritään vähentämään tupakointia, mutta keinoja on tarkkaan harkittava. Puutun tässä muutamiin kohtiin, joihin valiokuntakäsittelyssä tulee paneutua perusteellisesti.

Ensinnä kysyisin, mitä on voitettavissa sillä, että Suomessa säädetään markkinoinnin osalta selvästi kovempia rajoituksia kuin esimerkiksi naapurimaassamme Ruotsissa taikka Euroopan yhteisössä, johon olemme anoneet jäsenyyttä. EY:ssä esitetty ehdotus tupakan mainontaa ja myynnin edistämistä koskevaksi direktiiviksi on huomattavasti lievempi kuin nyt meidän lakiimme tulossa olevat säännökset. Tukku- ja vähittäismyyntiportaalle tapahtuvaa menekin edistämistä EY:ssä ei ole missään vaiheessa esitetty kiellettäväksi. Ja niin kuin sanoin, myöskään Ruotsissa ei tällaista kieltoa ole esitetty.

Vaikutukset liian "omaperäisistä" ratkaisuista saattavat olla arvaamattomia. Tässä yhteydessä on paikallaan muistuttaa vuoden 1977 tupakkalain mainoskiellon seurauksista. Tuossa laissa säädetty mainoskielto on vähentänyt kotimaisten tavaramerkkien markkinaosuutta vuodesta 1976 vuoteen 1992 runsaasta 60 prosentista noin kolmannekseen. En tiedä, mitä tällä on voitettu. Jos nyt esitetty tukku- ja vähittäismyyntiportaalle tapahtuva menekin edistäminen kielletään, on aiheellista pelätä, että kotimaisen valmistuksen asema heikkenee samalla tavalla kuin mainoskielto on heikentänyt kotimaisten tavaramerkkien asemaa. Eikä hallituksen esityksen perusteluissa ole edes esitetty, että kielto vaikuttaisi tupakointiin.

Tämä esitys kieltäisi tupakkatuotteen tavaramerkin ja tunnusmerkin liittämisen muun tuotteen mainontaan tai myynnin edistämiseen sekä elinkeinotoiminnassa käytetyn muun tuotteen tavaramerkin tai tunnusmerkin käyttämisen tupakkatuotteiden markkinoinnissa. Esitys on ristiriidassa Pariisin tavaramerkkikonvention kanssa ja saattaisi käytännössä johtaa varsin hankaliin avoimiin tulkintatilanteisiin. Tällä tavalla vaarantuisi elinkeinonharjoittajien oikeussuoja. On jopa mahdollista, että laki tässä muodossa saisi konfiskatorisia vaikutuksia. Esitetty tavaramerkkien käyttökielto tulee aiheuttamaan vaikeita tulkintatilanteita, se on varmaa. Ja niin kuin totesin, on syytä epäillä, että elinkeinonharjoittajan oikeusturvan kannalta tämä tulkinnanvaraisuus on varsin arveluttavaa.

Lakivaliokunnan puheenjohtajan minua huolestuttaa erityisesti se, että tässä laissa esitetään mainontaan liittyvien kieltojen rikkomisesta rangaistusasteikkoa, joka on kaksinkertainen verrattuna yleisessä rikoslaissa vastaavista toimista säädettyihin rikoksiin. Tämä ei voi olla oikein. Tarkoitan rikoslain 30 luvun 1 §:ää ja siinä olevia markkinointirikoksia. Siellä ankarin asteikko on vuoden vankeus, kun se tässä esityksessä on kaksi vuotta. Tähän on valiokuntakäsittelyssä kiinnitettävä erityistä huomiota.

Sitten hallituksen esityksen sivulla 5 kohdassa "Markkinoinnissa sovellettavista muista säännöksistä" esitetään kannanottoja muiden lakien kuin tupakkalain tulkinnasta. Nämä tulkinnat ovat osin ristiriidassa niiden tulkintojen kanssa, joita riippumattomat tuomioistuimet kesken olevissa oikeudenkäynneissä ovat tehneet, eikä tällainen menettelykään ole hyvän lainsäädäntötavan mukaista.

Lopuksi haluaisin kiinnittää huomiota eräisiin lain holhouksenomaisiin piirteisiin, jotka myös minua arveluttavat. Ne liittyvät nimenomaan työpaikkatupakoinnin järjestämiseen. Alkuvuodesta sosiaali- ja terveysministeriön toimesta valmistuneessa selvityksessä todetaan, että kaksi kolmasosaa suomalaisista katsoo, että työpaikkatupakoinnin järjestämisestä tulisi päättää työnantajan yhdessä työntekijöiden kanssa. Vain 15 prosenttia kansalaisista on sitä mieltä, että tähän tarvitaan lakisääntelyä. Yleisen lainkuuliaisuuden kannalta on kyseenalaista, tulisiko tällaisessa asiassa turvautua lakisääntelyyn. Ihmisten kunnioitus lakeja kohtaan vähenee, jos lainsäätäjä heittäytyy liian holhoavaksi ja säätelee liian tarkoin heidän elämäänsä.

Lopuksi haluan kannattaa puhemiesneuvoston hyvää ehdotusta, että asiassa kuultaisiin myös talousvaliokuntaa. Se on hyvin tärkeää ottaen huomioon juuri edellä mainitsemani elinkeinopoliittiset näkökohdat.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Olen syvästi liikuttunut yhteiskunnan huolenpidosta jäseniään kohtaan, kun se tietenkin nyt terveydellisin perustein esittää tupakkamiesten asemaa yhä kiristettäväksi ja ajettavaksi heidät johonkin ikkunattomaan loukkoon tupakkavälineittensä kanssa. Jos yhteiskunta tänä päivänä tuntisi yhtä suurta huolta työttömistä ja niistä, joilla ei ole leipää, ilmeisesti se säätäisi lain, jossa kiellettäisiin enemmän kuin yhden kerran viikossa syöminen, ja sillä päästäisiin varmaan ihan pätevään tulokseen.

Minä katson, että tämän tyyppinen lainsäädäntö vaatisi perustuslain mukaisen käsittelyjärjestyksen. Siinä puututaan selkeästi yksilönvapauteen enemmän kuin on tavallisen lainsäädännön mukaisesti mahdollista. Erityisesti olen kiinnittänyt huomiota purutupakkaan, vai oliko se nuuskaa, minä en tiedä, onko se purutupakka vai nuuska, kumpi se on. Kun Euroopasta sanotaan, että sellaista ei saa käyttää, se myös Suomessa sitten kielletään. Tämä osoittaa juuri, minkälaisten määräysten alaisiksi me joudumme Euroopasta tulevien säädösten yhteydessä. Oli se nuuskaa tai purutupakkaa, onko se eri asia, mutta joka tapauksessa terveydellisestikin olisi parempi, että käytettäisiin savutupakan sijasta tätä. En ymmärrä tätä lain kohtaa lainsäädännössä lainkaan. En lähde perustuslakivaliokunnan lausuntoa pyytelemään ja äänestyttelemään, mutta pidän typeränä koko lainsäädäntöä ja kohtuuttomana ihmisten normaalien elintoimintojen rajoittamisessa.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Lax aloitti puheenvuoron ja sanoi siinä yhteydessä, että hän on samaa mieltä siitä, että tupakan kulutusta ja -polttoa pitäisi vähentää. Mutta sitten ed. Lax alkoi polemisoida hallituksen esitystä vastaan eikä esittänyt ainoatakaan keinoa, millä tavalla tupakan polttoa voitaisiin vähentää. Tämä oli mielestäni tuon puheenvuoron heikko puoli. Minä ymmärrän tupakkateollisuuden tarpeen. Tupakkateollisuuden edustajat ovat ottaneet yhteyttä kansanedustajiin ja kiinnittäneet huomiota siihen, että suomalaisen tupakan myynti on vähentynyt, liikevaihto on pienentynyt ja työttömyyttä on tullut lisää. Tästä näkökulmasta tietysti on ymmärrettävä tupakkateollisuuden huoli.

Toinen on sitten kansanterveydellinen näkökulma, jonka ymmärrän olleen hallitsevana, kun hallituksessa esillä olevaa esitystä on valmisteltu. Tässä on siis arvovalinta, kumpaa eduskunta haluaa korostaa. Minun sydämeni puhuu enemmän kansanterveysnäkökannan puolesta, mutta olen valmis omalta osaltani kaikin tavoin keskustelemaan myös siitä, millä tavalla tupakkateollisuudessa työskentelevien työllisyys voitaisiin turvata.

Ed. L a x (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä tiedustelisin ed. Laineelta: Millä lailla suomalaiset olosuhteet ratkaisevasti poikkeavat esimerkiksi Ruotsin taikka keskeisten Euroopan yhteisön maiden tilanteesta sillä tavalla, että rajoituspolitiikka tuottaisi parempia tuloksia meillä? Sielläkin pyritään valistukseen ja rajoittamiseen. Minä en osaa nähdä, että Suomi olisi niin poikkeava, että meidän tältä osin tulisi turvautua poikkeaviin toimenpiteisiin.

Ed. I h a m ä k i : Herra puhemies! Nyt ilmeisesti tulee ed. Laineen kaipaama kansanterveydellinen näkökulma. Tupakointi on suomalaisen väestön suurin terveysriski, sillä 7 000 suomalaista menehtyy joka vuosi joko suoraan tai välillisesti tupakkaperäisiin sairauksiin. Suomalaisen tupakoitsijan elämänkaari on tänä päivänäkin keskimäärin viisi vuotta lyhyempi kuin hänen tupakoimattoman kanssasisarensa tai -veljensä. Keskimääräinen eliniän viiden vuoden lyhenemä yksilötasolla vaihtelee nollasta 23 vuoteen.

Tupakansavu on tänä päivänä maamme suurimpia ympäristömyrkkyjä, sillä ympäristön tupakansavun hengittäminen tappaa nyky-Suomessa joka vuosi 50—60 tupakoimatonta suomalaista keuhkosyöpään. Työympäristössä, jossa tupakoimaton työntekijä joutuu hengittämään tupakansavuista hengitysilmaa koko työpäivänsä ajan, keuhkosyövän vaara nousee terveysvaarana samalle tasolle bentseenin, asbestin ja arseenin kanssa. Bentseeniä, asbestia ja arseenia vain valvotaan lakisääteisesti hyvinkin tiukasti.

Ympäristön tupakansavun kanssa ei ole leikittelemistä, sillä Työterveyslaitoksen selvityksen mukaan vuoden 92 lopulla vielä 125 000 suomalaista tupakoimatonta työntekijää hengitti työssään jatkuvasti tupakansavuista ilmaa. Tällainen tupakansavualtistus nostaa heidän keuhkosyöpävaaransa terveysvaarana yhtä korkeaksi kuin mainittujen bentseenin, asbestin ja arseenin käsittely ja hengittäminen ilman lain määräämiä suojaimia. Samaisen Työterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan 825 000 vielä työssä olevaa suomalaista työntekijää joutuu työskentelemään tupakansavuisessa ympäristössä, useimmat vastoin tahtoaan.

Tupakointi vaarantaa ja tuhoaa joka neljännen suomalaisen lapsen ja nuoren terveyden, sillä joka neljäs 14—18-vuotias poika eli 26 prosenttia ja lähemmäs joka neljäs 14—18-vuotias tyttö eli 23 prosenttia tupakoi säännöllisesti. Luvut merkitsevät myös sitä, että neljä viidestä tänä päivänä tupakointinsa aloittaneesta suomalaisesta on alle 19-vuotiaista. Kun tupakointi aiheuttaa lapselle ja nuorelle lähes säännönmukaisesti vaikean nikotiiniriippuvuuden, nuoren tupakannälkä vain kasvaa ja tupakointi jatkuu optimaalisena hautaan asti. On aivan varmaa, että nuorena aloitettu elinikäinen elimistön tupakansavulle altistaminen aiheuttaa uhrilleen maksimaalisen määrän tupakkaperäisiä sairauksia ja terveyshaittoja.

Nuori vakituinen tupakoitsija on tupakkateollisuuden ja tupakkakauppiaan paras asiakas. Nikotiiniriippuvuus takaa pitkäaikaisen asiakassuhteen säilymisen ja sen, että nuori kantaa säännönmukaisen päivittäisen avustuksensa kauppiaalle ja tupakkatehtailijalle. Tupakkateollisuuden ja tupakkakauppiaiden onkin joka vuosi löydettävä 15 000 vapaaehtoisesti pysyvään tupakointiin sitoutuvaa suomalaista edesmenneitten asiakkaidensa tilalle, jotta tupakkatuotteiden myyntivolyymi säilyisi ennallaan. Näistä tupakkavapaaehtoisista 12 000 on alle 19-vuotiasta. Kun tietää lasten ja nuorten kyvyt ja kypsyyden harkita omaa tulevaisuuttaan, herää kysymys, olemmeko me aikuiset ja yhteiskuntamme liian sinisilmäisiä salliessamme tupakan tuhota joka neljännen lapsemme terveyden.

Lasten ja nuorten tupakointi on tutkimusten mukaan lähes ainoa tie suomalaisen lapsen ja nuoren huumekokeiluihin ja huumeiden käyttöön. Nuoret huumeiden käyttäjät ovat poikkeuksetta tupakoitsijoita ennen huumekokeilujaan ja huumeiden käyttöä. On ilmeistä, että tupakointi alentaa nimenomaan lasten ja nuorten kynnystä kokeilla näitäkin myrkkyjä.

Tupakoivat vanhemmat, jotka tupakoivat sisätiloissa lastensa läsnä ollessa, vaarantavat lastensa terveyden. Lasten hengittämä tupakansavu on lasten tupakointia ja johtaa lasten tupakkasairasteluun. Tyypillisimpiä lasten tupakkasairasteluja ovat erilaiset lasten korvatulehdukset ja hengitystieinfektiot, joita ilmenee selvästi enemmän tupakoitsijoiden lapsilla kuin tupakoimattomien lapsilla.

Kuka meistä olisi vuonna 1976 lakia säätäessään tai sitä lukiessaan uskonut, että tupakkateollisuus aloittaa tietoisen tupakkalain kiertämisen ja lain uhmaamisen? Voimassa oleva tupakkalaki kieltää tupakan, tupakkatuotteiden ja -jäljitelmien mainonnan sekä kuluttajiin kohdistuvan muun myynninedistämisen. Koska tupakkatehtaiden osakkeenomistajat ilmeisesti vaativat sijoituksilleen tuottoa, tupakkatehtaiden ja kaupan on kyettävä ylläpitämään tupakan kulutus riittävän korkeana keinolla millä hyvänsä. Tupakkateollisuus on tehnyt valintansa. Rahaa säästämättä ja vaivojaan valittamatta se mainostaa ja edistää tupakan myyntiä tavalla, jota ei osattu odottaa tai edes kuvitella. Suoraa mainontaa ei suuremmin esiinny. Tilalle on keksitty tehokas epäsuora ja piilomainonta, joka vetoaa ja aivopesee tutkimusten mukaan tehokkaimmin juuri lastemme mielen. Nykyisessä tupakkamainonnassa ovat kaikki epäsuorat keinot sallittuja. Mainonta on psykologisesti tehokasta. Tupakoinnista luodaan positiivinen, tavoiteltava elämäntapa ja elämänmuoto, tupakoinnin varjopuolista ei sen sijaan kerrota mitään.

Tupakan mainostajat liikkuvat näissä toimissaan kyseenalaisuuden rajoilla. Usein mainoskampanja on ohi ennen kuin viranomainen kaikki valitus- ja muut pykälät huomioon ottaneena ehtii kieltämään kampanjan. Siitä kiitos tupakkateollisuuden mainosmiehille ja -naisille sekä juristeille! Kun viranomainen lopulta ehtii syllytehtaalle, tupakkateollisuus onkin siellä vastassa pahoitellen tilannetta, pyytämässä silmin nähden iloisena anteeksi vahinkoa samalla luvaten olla toistamatta kampanjaansa toteutetussa muodossa.

Viimeisin tällainen mainoskampanja oli katukuvasta juuri poistunut tupakan mainoskampanja, Downtown-mainoskampanja. Siinä sana Downtown markkinoitiin miellyttävän kuvan kera helsinkiläisbussien kyljissä ja sähkötolpissa. Luonnollisesti Downtown-kampanja mainosti vaatteita, mutta sitä ei kampanjassa kerrottu. Joistakin syistä mainostettu Downtown-sana vain sattuu olemaan tupakkatuotteen tavaramerkki ja poikkesi selvästi vaatteen vastaavasta tavaramerkistä. Mainostaja valitti kuulemani mukaan tavanomaista sekaannusta. Kansalaisten kannalta tällainen on tietysti lähinnä farssia.

Tupakan ja tupakkateollisuustuotteiden mainonnan ja myynninedistämisen tärkeys korostuu tupakkateollisuuden työvoiman määrässä ja sen muutoksissa. Tupakkateollisuuden tuotantoprosessit ovat tänä päivänä pitkälle automatisoituja ja prosessityöntekijöiden määrä on tasaisesti vähentynyt ja vähenemässä. Työvoiman kokonaismäärä ei kuitenkaan ole suuremmin muuttunut. Selitys on muiden tarpeellisten henkilöstöryhmien työvoimalisäykset. Ryhmällä muut tarkoitetaan tällöin mainonnan, myynninedistämisen ja juridiikan ammattilaisia. Niitä tupakkateollisuus tarvitsee tänä päivänä menestyäkseen.

Tupakkateollisuus korostaa jatkuvasti tupakan työllistävää vaikutusta. Jos lasketaan tupakkaruumiit, yhden tupakkateollisuuden työpaikan ylläpitämisen edellytys on, että seitsemän suomalaista kuolee ennenaikaisesti joka vuosi. Tupakkateollisuuden työllistävä vaikutus on siten hyvin kyseenalaista työllistämistä.

Tupakan ympärillä pyörii suuri raha. Tupakan vähittäismyyntiarvo on 5—6 miljardia. Kyseessä on hyvin suuri raha, joten sen merkitystä talouselämällemme ei voida vähätellä. Raha olisikin mitä pikimmin saatava tuottavampaan käyttöön elinkeinoelämän piristykseksi. Olen varma, että 5—6 miljardilla luodaan milloin tahansa Suomeen enemmän työpaikkoja kuin nykyiset tuhat tupakkateollisuuden työpaikkaa, jos raha vain saadaan elinkeinoelämämme käyttöön. Tosin valtio menettäisi uudessa tilanteessa suuren tupakkaverotuottonsa, mutta valtion menetykset kompensoituisivat säästyneinä sairaanhoito- ja sosiaaliturvakustannuksina ja lisääntyneenä työn tuottavuutena.

Kaiken edellä lausumani valossa hallituksen esitys tupakkalain muutokseksi on pitkään odotettu ja toivottu lakiesitys. Lakiesityksessä panostetaan aivan oikein lasten ja nuorten tupakoinnin vähentämiseen ja tupakoimattoman väestön suojelemiseen ympäristön tupakansavun

haitoilta. Tervetullut uudistus on markkinointirikkomusten käsittelyn ja ratkaisemisen siirtäminen markkinatuomioistuimen tehtäväksi samoin kuin se, että kunta saa enemmän liikkumamahdollisuuksia ja panoksia valvontatehtäviensä hoitamiseksi.

Koska lapset ja nuoret ovat tänä päivänä erityisen suuressa tupakkavaarassa, ihmetyttää hallituksen esityksessä alhainen lasten ja nuorten tupakkamyyntikiellon ja tupakointikiellon 16 vuoden ikäraja. Ihmettelen asiaa tilanteessa, jossa muualla maailmassa yleisesti ikäraja on 18 vuotta tai sitä ollaan nostamassa 18 vuoteen. Eikö asiaa on selvitetty, vai mikä on ehdotuksen peruste? Mainittu 18 vuoden ikäraja on tänä päivänä oluen myyntikiellon raja. Miksei vaarallisemman tupakan myyntikiellon ikäraja voisi olla sama? Toivon, että ikärajakysymystä voidaan arvioida uudelleen eduskuntakäsittelyn aikana.

Kiinnitän tässä yhteydessä huomiota myös maassamme toteutettuun lasten ja nuorten tupakan vastaiseen terveyskasvatukseen ja kampanjointiin. Olemme sijoittaneet tähän puuhasteluun huomattavan summan yhteiskunnan rahaa, laskelmani mukaan 100 miljoonasta yli 250 miljoonaan markkaan 16 viime vuoden aikana. Valistuksen tulosta voi pitää lähinnä hupina, jos sitä arvioidaan sillä, että lapsemme ja nuoremme tupakoivat enemmän kuin ikätoverinsa läntisessä Euroopassa. Herääkin kysymys, olisivatko he tupakoineet nykyistä enemmän vai vähemmän ilman valistusta. Siis ovatko käytetyt valistusrahat olleet oikeassa, tehottomassa vai asiantuntemattomassa käytössä? Tämä tulee mieleen, vai onko kyse jostain täysin muusta? Olemmeko vanhempina luottaneet liikaa viranomaisten terveysvalistuksen tehoon ja unohtaneet oman panoksemme asiassa? Peräänkuulutankin paitsi kansanedustajana myös lääkärinä tämän asian selvittämistä pikaisesti osana tupakkalakiesityksen käsittelyä, onhan saavutettuja tuloksia ja tilannetta voitava arvioida. Saattaa olla, että on tarpeen muuttaa valistus- ja kampanjointipolitiikkaakin.

Hallituksen esitys jättää ravintolasalit ja hotellien ravintola- ja majoitustilat tupakansavuisiksi, ellei ravintolan omistaja tai tämän edustaja ole kyllin valistunut asiassa. Muualla maailmassa tietyn kokoisissa ravintoloissa ja hotelleissa puolet tai tietyn osan ravintola- ja majoitustiloista tulee olla savuttomia. Kokemukseni esimerkiksi hotelleista on, että savuttomat majoitushuoneet ovat aina varattuja tai ne pitää tilata viikkoja etukäteen. Kun Suomen miehistä tupakoi kolmannes ja naisista runsas viidennes, pitää asian näkyä ravintoloiden ja hotellienkin savuttomuudessa. Ehdotan myös, että tämä asia puntaroidaan uudestaan valiokuntakäsittelyn yhteydessä.

Ed. Rauramo: Herra puhemies! Tämä tupakkakeskustelu on hyvin tyypillinen keskustelu, joka herättää voimakkaita tunteita näkökjään puolesta ja vastaan. Näkisin, että ed. Laxin pohjapuheenvuoro oli erittäin hyvä, ja hän seikkaperäisesti kertoi tämän lain ongelmista. Uskonkin, että hänen johtamassaan lakivaliokunnassa asia tulee saamaan varsin asiallisen käsittelyn.

Olen jäänyt myös ihmettelemään sitä, miksi Suomeen pitää säätää oleellisesti tiukempi laki kuin muualla varsinkin, kun tätä lakia eivät sosiaali- ja terveysministeriön tutkimuksen mukaan halua edes ne henkilöt, jotka eivät tupakoi. Vain 18 prosenttia heistä haluaisi säätää tupakoinnista näin tiukasti lailla. Jos otetaan vielä yleinen suuntaus, joka on poispäin erinäköisestä holhousmentaliteetista ja säätelystä, niin tämä sotii myös sitä vastaan.

Ed. Aittoniemi toi esille nuuskan täydellisen kieltämisen. Itse olen vähän samoilla linjoilla siinä suhteessa, että asia on ainakin äärimmäisen hankala valvoa ja varmasti idän suunnasta tulee nuuskaa rajan yli markkinoille.

Ed. Ihamäki kovasti puhui mainoskiellosta ja muusta. Myönnän toki sen, että mainontaa on harjoitettu piilomainontana koko tämän mainoskiellon ajan, mutta siitä huolimatta ihmettelen suurta määrää nuoria tupakoitsijoita, joita on enemmän kuin koskaan, vaikka nämä nuoret eivät koskaan ole varsinaisen tupakkamainonnan piirissä olleet.

Tupakkavalistuksessa kyllä yksi asia, johon olisi voitu kiinnittää huomiota, toki on se, että kouluista on poistettu kokonaan terveyskasvatus, jossa tupakkavalistus on ollut yhtenä merkittävänä osana. En tiedä, kuinka paljon sinne on tupakkavalistukseen tarkoitettuja rahoja suuntautunut, mutta siellä sitä työtä on kuitenkin aika merkittävästi tehty.

Koska itsekin kuulun siihen ryhmään, joka toki haluaa tupakoinnin vähenevän, enkä ole itse tupakoinut koskaan, niin kyllä minä näkisin ed. Laineen tavoin, että yksi rajoittava keino voisi olla ikärajan nostaminen 18:aan. Sitä sietäisi ehkä vähän harkita.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle talousvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan:

27) Hallituksen esitys n:o 117 laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

valtiovarainvaliokuntaan:

28) Hallituksen esitys n:o 118 laiksi maatilatalouden tuloverolain 13 §:n muuttamisesta

sivistysvaliokuntaan:

29) Hallituksen esitys n:o 119 opintokeskuslaiksi

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 16.59.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen